

Satu Saarivuori

RADIODOKUMENTTI
HAASTAA SEKÄ TEKIJÄN ETTÄ KUULIJAN

Liiketoiminta ja kulttuuri Pori
Liiketalouden koulutusohjelma
Yritysviestinnän suuntautumisvaihtoehto
2008

RADIODOKUMENTTI HAASTAA SEKÄ TEKIJÄN ETTÄ KUULIJAN

Saarivuori, Satu
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Joulukuu 2008
Pöyri, Marika
UDK: 654.16, 654.19
Sivumäärä: 46

Asiasanat: dokumentti-ohjelmat, radio-ohjelmat, radio

Tämän opinnäytetyön aiheena oli selvittää, minkälainen ohjelmamuoto radiodokumentti on ja miten sen asema on muuttunut radioiden ohjelmatarjonnassa 1950-luvun jälkeen. Tutkimus etsi mahdollisuuksia, joiden avulla radiodokumenttien määrää voisi lisätä radiokanavilla. Yhtenä tarkoituksena oli myös kokeilla, miten haastavaa sen tekeminen on. Toteutus on kaksiosainen. Se koostuu kirjallisesta osasta ja radiodokumentista Kirjurinluoto – monipuolinen luonnonpuisto.

Teoriaosuudessa selvitettiin, miten radiodokumentti ohjelmamuotona määritellään. Tutkimuksessa selostettiin sen tekoon liittyvät vaiheet ja niistä saadut tulokset. Tutkimuksessa myös vertailtiin radiodokumentin ja feature-ohjelman eroja. Lähteenä käytettiin radioalan ammattilaisten kirjallisia teoksia sekä heidän haastatteluitaan. Haastattelut tehtiin ja niitä käytettiin, koska haastateltavilla on kokemusta radiodokumentin tekemisestä ja tietoa siitä, miten radiodokumentti on muuttunut vuosikymmenten aikana.

Tämän tutkimuksen empiiriseen osaan kuuluvat radioalan ammattilaisten haastattelut ja radiodokumentti Kirjurinluoto – monipuolinen luonnonpuisto. Tehdyllä radiodokumentilla haluttiin tuoda esille Kirjurinluodon monipuolisuutta ja herättää kuuntelijoiden muistoja paikasta. Teoria toimi ohjeena sen teolle. ”Kirjurinluoto – monipuolinen luonnonpuisto”-teos jätettiin ainoana kappaleena tutkimuksen tekijän haltuun.

Tutkimustulosten perusteella radiodokumentilla on paljon yhtäläisyyksiä featuren kanssa, eikä aina välttämättä pystytä määrittelemään kummasta ohjelmamuodosta on kyse. Yleisradio on lähes ainoa radiokanava, joka tekee ja lähettää radiodokumentteja. Ohjelman tekijöitä on vähän, vaikka mahdollisuuksia sen tekemiselle olisi. Radiokanavat eivät todennäköisesti tule lisäämään radiodokumenttien määrää ohjelmistossaan. Internet on yksi kanava, jonka kautta niiden määrä saattaa kuitenkin kasvaa. Vielä ei kuitenkaan voida varmuudella sanoa, mikä internetin osa tulee olemaan radiodokumenttien jakelukanavana. Tutkimutulosten tarkastelun jälkeen todettiin, että radiodokumentin teko on aikaa vievää ja kallista ohjelman tekoa.

RADIODOCUMENT CHALLENGES BOTH THE ACTOR AND A LISTENER

Saarivuori, Satu
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Business and Administration
December 2008
Pöyri, Marika
UDC: 654.16, 654.19
Number of Pages: 46

Key Words: documentprograms, radioprograms, radio

The purpose of this thesis was to research what kind of media format radio document is and how its position in broadcasting has changed since 1950. Thesis finds out possibilities how to increase the amount of radio documents in a radio stations. One of the purposes of this thesis was to find out how challenging it is to make. This thesis consists two parts. A literary and a radio document called Kirjurinluoto – Comprehensive Natural Park.

The theoretical part of the thesis finds out the definition of a radio document as a media format. This thesis also explains how the radio document was made step by step and what kind of results was found from it. It also explains how radio document and feature can be set apart from each other. A theory in this thesis is based on the books and interviews by radio business professionals. The professional's interviews was made and used because they have experience and knowledge from radio document. They also know how it has changed during decades.

Making a radio document and interviewing professionals from the radio profession was the empiric part of this thesis. The radio document that was made, wanted to tell how comprehensive place Kirjurinluoto is and to brought up memories from the place to the listeners. The theoretical part in this thesis works as a roadmap to making it. There is only one copy of the radio document Kirjurinluoto – Comprehensive Natural Park and it's in the charge of the maker of this thesis.

Based on the research results it can be predicted that the amount of radio documents isn't going to increase in radio stations broadcastings. Radiostation Yleisradio is at the present the only one which makes and broadcast them. The results show that there are many opportunities to make radio documents but there aren't many actors. Internet is one possibility to radio document. How internet is going to effect for example amount of radio documents cannot yet be predicted. Based on the research results in can be said that making a radio document takes time and it is expensive program to make.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
1.1	Tutkimustehtävä.....	7
1.2	Tutkimusmenetelmä.....	7
1.3	Tausta-aineisto	9
1.4	Tutkimuksessa käytetyt termit	10
2	RADIO ILMAISUVÄLINEENÄ.....	11
3	RADIODOKUMENTTI OHJELMAMUOTONA.....	13
3.1	Ohjelmamuotojen eroavaisuuksia.....	16
3.2	Radiodokumentin päämäärä	17
3.3	Radiodokumentin äänimaailma	19
4	RADIODOKUMENTIN AIKAJANA.....	20
4.1	Radiodokumentin historia.....	20
4.2	Radiodokumentti nykypäivänä	22
4.3	Radiodokumentin tulevaisuus.....	23
5	NÄIN SYNTYY RADIODOKUMENTTI	26
5.1	Liikkeelle lähtö	27
5.2	Aiheen jäsentely.....	29
5.3	Radiodokumentin äännet	30
5.4	Tekniikka radiodokumentissa	32
5.5	Palautteen käsittely	33
6	RADIODOKUMENTIN TEKIJÄNOIKEUDET.....	37
6.1	Moraaliset oikeudet.....	38
6.2	Tekijänoikeudet internetissä	39
6.3	Radiodokumentin muut tekijänoikeudet.....	40
7	TULOSTEN TARKASTELU	40
	LÄHTEET.....	43
	LIITTEET	
	LIITE 1 Radiodokumentissa käytetty tekijänoikeussopimus	
	LIITE 2 Radiodokumentin musiikkilista	

1 JOHDANTO

Tämä tutkimus esittelee radiodokumenttia ohjelmamuotona sekä selostaa sen teko- vaiheita. Tutkimus selvittää sen historiaa, tämän päivän tilaa ja tulevaisuutta radioi- den ohjelmatarjonnassa. Tutkimuksen tarkoituksena on löytää tarkka merkitys radio- dokumentti-sanalle. Opinnäytetyöni sisältää toiminnallisen osuuden, jossa teen ra- diodokumentin. Sen nimi on Kirjurinluoto – monipuolinen luonnonpuisto. Se käsitte- lee Porin keskustassa sijaitsevaa luonnonpuisto Kirjurinluotoa ja sen monipuolisuutta esimerkiksi lasten leikkipaikkana. Dokumentin tarkoituksena on herättää vastaanotta- jassa omakohtaisia muistoja, kokemuksia ja tunteita paikkaan liittyen. Tämän tutki- muksen yhteydessä syntyvä radiodokumentti on kestoaltaan 30 minuuttia. Radiodo- kumenttien pituudet vaihtelevat muutamasta minuutista, täyspitkiin 45–60 minuuttia kestäviin.

Tutkimustehtävän selvittämiseksi haetaan vastauksia muun muassa seuraaviin kysy- myksiin:

- Miten radiodokumentti määritellään?
- Mitä eroa on radiodokumentilla ja featurella?
- Mitä radiodokumentti antaa kuuntelijalleen?
- Mitä tekijänoikeuksia radiodokumentti pitää sisällään?
- Minkälainen asema radiodokumentilla on ollut ja tulevaisuudessa tulee ole- maan radioiden lähetysvirrassa?
- Tuleeko radiodokumentti löytämään uuden levityskanavan internetistä?

Tutkimuksen aihe syntyi omasta kiinnostuksestani radiotyöhön. Haluan tutkimuksel- lani selvittää, kuinka paljon radiodokumentteja vielä tehdään ja missä. Ainakin Yleisradion (Yle) kanavilta niitä on vielä mahdollista kuulla. Tutkimus on tarpeelli- nen, koska radiodokumentista ei ole syntynyt pitkään aikaan uutta kirjallisuutta.

Käyttämiäni lähteitä tutkiessa huomasin, että radiodokumenttia ja featurea käsitellään usein rinnakkain. Tutkimukseni pyrkii hakemaan eroavaisuuksia näiden ohjelmien välillä. Olen kuitenkin rajannut tutkimustyöni käsittelemään radio-ohjelmista yksin-

omaan radiodokumenttia. Esittelen myös lyhyesti radion ilmaisuvälineenä ja sen roolin radiodokumentin lähetykskanavana ennen ja nyt.

Etsin tutkimukseni tausta-aineistoa ensin muista ammattikorkeakouluista ja yliopistoista. Satakunnan ammattikorkeakoulussa ei ole aiemmin tehty näin yksityiskohtaista opinnäytetyötä radiodokumentista. Muissa ammattikorkeakouluissa radiodokumentista on tehty joitakin opinnäytetöitä. Esimerkiksi Oulun seudun ammattikorkeakoulusta Ulla Kasurinen (2005) on tehnyt opinnäytetyönään Radiodokumentti, katoava kulttuurimuoto? : radiodokumentin esityspaikat ja niihin vaikuttavat tekijät vuodesta 1985 ja Anna Keränen (2007) opinnäytetyön Radiodokumentin, featuren ja radion asiaohjelman erot. Tommy Huovinen (2003) Satakunnan ammattikorkeakoulusta on tehnyt opinnäytetyönään Radiotoimittajan työ sekä radiodokumentti – Maestro Juice Leskinen.

Osa yliopistoissa tehdyistä, radiodokumenttia käsittelevistä tutkimuksista on tehty jo 1990-luvulla. Tämän vuosituhannen puolella radiodokumentista on muutamien vuosien välein tehty pari tutkimusta. Taideyliopistojen kirjastojen kokoelmätietokannasta löysin muun muassa Ville Olkkosen (Olkkonen 2004) työn Telakka: huomioita radiodokumentista. Yliopistojen vanhimmat tutkimukset ovat sellaisten henkilöiden tekemiä, jotka ovat muutaman kymmenen vuoden ajan jo ehtineet työskennellä Yleisradiossa radiodokumenttien parissa. Esimerkkinä voisi mainita Hannu Kariston. Vanhimpien tutkimusten tekijöiden nimet tulivat esiin myös radiodokumentista kertovia kirjallisia lähdeaineistoja tutkiessani. Tästä voisi päätellä, että Suomessa tämänkaltaisten ohjelmien tekijöiden joukko on hyvin pieni.

Tutkimuksestani on hyötyä niille, jotka haluavat hakeutua radioalalle ja niille jotka ovat kiinnostuneita radiodokumenteista. Tutkimukseni tarkoitus on selvittää, mikä on radiodokumentin tulevaisuus. Internetin kautta on tällä hetkellä mahdollisuus kuunnella monia radiokanavia. Onko se esimerkiksi sellainen välityskanava, jonka kautta radiodokumentti voisi yleistyä ja saada laajempaa yleisöä. Selvitän tutkimuksessani myös sitä, onko tekniikan kehittyminen radiodokumentin teon kannalta hyvä vai huono asia.

1.1 Tutkimustehtävä

Tutkimukseni tehtävänä oli selvittää, minkälainen ohjelmamuoto radiodokumentti on ja minkälainen historia sillä on. Historiassa lähdetään 1920-luvulta. Yhtenä tehtävänä oli myös selvittää, mitä dokumentaarisuus merkitsee radiodokumentissa. Radiodokumentin yhteydessä saatetaan usein puhua featuresta ja tehtävänäni oli selvittää, miten nämä kaksi ohjelmamuotoa eroavat toisistaan. Opinnäytetyöni toiminnallinen osuus oli tuottaa valmis radiodokumentti. Se on koko tutkimukseni isoin osa. Tehtävän selvittämiseksi tutustuin aihetta käsitteleviin kirjallisiin teoksiin ja haastattelin radioalan ammattilaisia. Ennen toiminnallisen osuuden aloittamista kuuntelin muutamia radiodokumentteja ja tutustuin ohjelmamuodon eri tekovaiheisiin.

Valmistunut radiodokumentti on nimeltään Kirjurinluoto – monipuolinen luonnonpuisto. Löysin aiheen omasta elinympäristöstäni. Käytän itse ympäri vuoden Porin keskustan lähellä sijaitsevaa luonnonpuisto Kirjurinluotoa. Haluan radiodokumentillani herättää kuuntelijan miettimään, mitä kaikkia eri tapahtumia ja toimintaa paikkaan liittyy. Koska se on myös monelle porilaiselle tuttu, haluan nostaa heidän mieleensä muistoja kyseisestä paikasta. Hannu Kariston ja Airi Leppäsen (1997, 49) mukaan toimittajan näkemys ohjelmassa on tärkeä, mutta kuuntelijalle pitää antaa mahdollisuus muodostaa lopullinen muoto ja totuus. Oman radiodokumenttini kuuntelijaryhmäksi kuvittelin sellaisia henkilöitä, jotka ovat joskus käyneet Kirjurinluodossa ja tietävät mitä kaikkea siellä tapahtuu. Ennen radiodokumentin aloitusta piti miettiä, miten työ toteutetaan. Teenkö sen yksin vai haluanko mukaan esimerkiksi henkilön, joka osaa käyttää äänenkäsittelyohjelmaa. Tulin siihen tulokseen, että haluan tehdä kaiken itse eli käydä tallentamassa äänet ja äänimaisemat paikan päällä sekä editoida niistä itse valmis radiodokumentti. Isoin tehtävä oli löytää oikeat äänet, äänimaisemat ja keskeinen sanoma radiodokumentille. Karisto ja Leppänen (1997, 49) sanovat, että äänet ja äänimaisemat eivät löydy helposti, niitä on etsittävä.

1.2 Tutkimusmenetelmä

Valitsin tutkimukseni menetelmäksi toiminnallisen opinnäytetyön, koska se oli sopivin menetelmä. Tutkimukseni on kaksiosainen. Se sisältää kirjallisen ja toiminnallisen osuuden. Teoriaosuudessa tarkastellaan muun muassa radiodokumentin sisältöä

ja tekoprosessia sekä käydään läpi siinä käytetyt työskentelytavat. Eri vaiheiden tarkastelu pohjautuu omiin kokemuksiini. Asiantuntijoiden haastatteluiden tekeminen oli yksi osa toiminnallisesta osuudesta tutkimuksessani. Osan haastatteluista tein ennen varsinaisen radiodokumentin tekoa. Tutkimusmenetelmää valitessa huomasin, että radiodokumentin sisältöä ei voi tutkia taulukoilla ja laskelmilla eikä millään matemaattisella kaavalla. En ole opinnäytetyössäni sen vuoksi käyttänyt esimerkiksi kokeellista tutkimusta tai kvantitatiivista Survey-tutkimusta.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin. Toiminnallinen opinnäytetyö on käytännön toiminnan ohjeistamista ja toiminnan järjeistämistä. Tutkimukseni toimii käytäntöön suunnattuna ohjeistuksena radiodokumentin tekemiselle. Tutkimusmenetelmän taustaineistona on Hanna Vilkan ja Tiina Airaksisen Toiminnallinen opinnäytetyö-teos. (Vilka & Airaksinen 2003, 9.) Kokeellisessa tutkimuksessa mitataan yhden käsiteltävän muuttujan vaikutusta toiseen muuttujaan. Survey-tutkimuksessa puolestaan kerätään tietoa standardoidussa muodossa joukolta ihmisiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 122–123.)

Teoriaosuuttani ja toiminnallista osiota varten haastattelin radioalalla työskenteleviä ammattilaisia. Haastatteluja käytän tutkimuksessani lähdeaineistona yhdessä kirjallisten lähdeostosten ja sähköisten lähteiden kanssa. Halusin tietää, tehdäänkö radiokanavilla, esimerkiksi Ylellä tällä hetkellä radiodokumentteja. Toivoin myös saavani selvennystä siihen, mitä radiodokumentilla ohjelmamuotona käsitetään. Haastatteluiden avulla sain ajankohtaista ja asiantuntevaa tietoa radiodokumentista. Haastattelut ovat tutkimukseni päättelyn ja argumentoinnin tukena. Ne myös lisäävät opinnäytetyöni teoriaosuuden luotettavuutta. Niiden avulla sain selville muun muassa, mikä on radiodokumenttien asema nykypäivän radioiden ohjelmatarjonnassa, ja mitä uusia mahdollisuuksia internet jakelukanavana tulee tarjoamaan radiodokumentille.

Radiodokumenttia tehdessäni huomasin, että se vaatii paljon käytännön työskentelyä. Sitä tehdessä on esimerkiksi tehtävä haastatteluja nauhalle, leikattava ja yhdisteltävä niitä siihen soveltuvalla tietokoneohjelmalla. Ilman fyysistä paikallaoloa Kirjurinluodossa en olisi saanut tarvittavia haastatteluja ja ääniä. Halusin tuoda radiodokumenttiini Kirjurinluodon todellisuuden. Radio työvälineenä antaa paljon mahdolli-

suuksia. Uskon radion olevan työväliseinä sellainen, että sen monipuolisuudesta ja mahdollisuuksista tulee tietoisiksi vasta, kun on työskennellyt sen parissa kauemmin.

1.3 Tausta-aineisto

Tutkimukseni aiheeseen liittyvää kirjallisuutta on julkaistu, mutta se on melko vanhaa. Useimmat radiodokumenttia käsittelevät teokset ovat yli kymmenen vuotta vanhoja. Teoriaosuudessa olen pääasiassa käyttänyt Hannu Kariston ja Airi Leppäsen (1997) *Todellisia tarinoita – radiodokumentin tekeminen* sekä Martti Silvennoisen (1993) *Radiodokumentti – faktaa vai fiktiota* teoksia. Kirjallisista teoksista saan tietoa enimmäkseen radiodokumentin historiasta ja ohjelmamuodon tekovaiheista. Opinnäytetyöni tutkimusmenetelmän pohjana on käytetty Hanna Vilkan ja Tiina Airaksisen (2003) *Toiminnallinen opinnäytetyö*-teosta.

Teoriaosuuden lähteinä ovat kirjallisuusmateriaalin lisäksi asiantuntijoiden haastattelut ja sähköinen lähdemateriaali. Asiantuntijahaastatteluja käytän tutkimuksessani, koska ne auttavat minua ymmärtämään mikä on radiodokumentin tila nykypäivänä ja tulevaisuudessa. Toivon niiden auttavan minua myös varsinaisen radiodokumentin teossa. Sähköinen lähdemateriaali on päivitettyä tietoa muun muassa tekijänoikeuksien tilasta internetissä.

Tutustuin myös Satakunnan ammattikorkeakoulussa tehtyihin tutkimuksiin tausta-aineistoa etsiessä. Yleisesti radioon liittyviä opinnäytetöitä ovat tehneet Petra O'Rourke (2006) *Radio Kotvasen kehittämissuunnitelma*, Anssi Lamminen (2008) *Radio Kotvasen saattaminen paikallisradioksi* ja Tommy Huovinen (2003) *Radio-toimittajan työ sekä radiodokumentti Maestro – Juice Leskinen*. Huovisen opinnäytetyön teoriaosuus käsitteli radiotoimittajan työtä yleisesti, mutta ei juuri lainkaan radiodokumentin tekoa. Tutkimuksen toiminnallisessa osuudessa Huovinen kuitenkin teki kolme ja puoli tuntia kestävästä radiodokumentista. Huovisen dokumentin aiheena oli taiteilija Juice Leskisen runot. Huovinen on dokumentissaan esitellyt myös taiteilija Leskisen haastattelupätkien ja hänen tuotantonsa kautta. Tulkitin hänen radiodokumenttinsa hyvin monitasoiseksi, koska runojen lisäksi hän on käyttänyt Leskisen henkilökohtaista haastattelua sekä Leskisen lauluja dokumentissaan. Huovinen

on itse analysoinut Leskisen runoja, mutta hän on henkilökohtaisen haastattelun avulla tuonut dokumenttiin myös Leskisen näkökulmia niistä.

1.4 Tutkimuksessa käytetyt termit

Formaattiradio

Formaattiradion tavoitteena on luoda ohjelmaa, joka rakennetaan tietylle, tarkasti rajatulle kohdeyleisölle. Tärkein elementti on usein musiikki. Soitettava musiikki on valittu sen mukaan, minkälainen on rajattu ja haluttu kuuntelijaryhmä. (Viljakainen 2004, 183–184.) Kuuntelijaryhmä voi olla esimerkiksi nuoret aikuiset. Radioasema rajaa usein itse oman kanavansa kuuntelijaryhmän, jolle se haluaa soittaa esimerkiksi tietynlaista musiikkia.

Radiodokumentti

Sana dokumentti tarkoittaa asiakirjaa, todistuskappaletta, todistetta, tositetta ja todistusta (Salomaa 1989, 1). Radiodokumentin kohdalla se tarkoittaa sitä, että ohjelma tulkitsee ja kuvaa todellisuutta (Silvennoinen 1992, 25). Siinä esiintyvät ihmiset ovat todellisia, kuvatut tilanteet ja asiat ovat oikeasti tapahtuneet. Jotta kuuntelija ottaisi radiodokumentti-ohjelman elämyksellisesti vastaan, tavoitteena on saavuttaa kuuntelijaan tunneyhteys. Radiodokumentin tarjoama näkemyksellisyys antaa kuuntelijalle oikeuden ottaa kantaa. Tekijän näkemys ei siis ole yksiselitteinen tai ainoa totuus, vaan jättää kuuntelijalle tilaa myös omiin mielikuviin esitetystä aiheesta. (Karisto ym. 1997, 22–23.)

Feature

Feature on yksilön ominta kertomistyyliä soveltaen kuvattu kokemus, toive, tapahtuma tai mielikuva, joka perustuu tosiasioihin. Feature on ajatuskuva, joka on valettu tiettyyn aikakokonaisuuteen. Feature-ohjelman käsittely on filmin kaltaista muokkautusta, jossa tekijä on sekä elokuvan ohjaaja ja tuottaja että puhuja. Tekijä on käsitellyt materiaalia yksilöllisten oivallustensa varassa. Tekijän mielipiteet ja subjektiivinen

näkemyks on ohjannut ja vienyt feature-ohjelman tiettyyn lopputulokseen. (Silvennoinen 1993, 19–20.)

2 RADIO ILMAISUVÄLINEENÄ

Radio välineenä toimii ilmaisukanavana, kun radio-ohjelman tekijät käyttävät luovasti sen tarjoamia mahdollisuuksia ja keinoja. Lähettäjän tarkoitus on tällöin välittää monitulkintaista ja monitasoista ohjelmaa, kuten esimerkiksi radiodokumentteja. (Karisto ym. 1997, 7-8.) Tutkimustani tehdessä internet kasvattaa suosiotaan radio-ohjelmien lähetyskanavana. Radiot siirtävät koko ajan enemmän ja enemmän lähetyksiään ja ohjelmiaan internetiin, josta niitä voi kuunnella. Lähetyksiä ja ohjelmia voi kuunnella sekä reaaliaikaisesti että jälkikäteen. Rainer Korhosen (henkilökohtainen tiedonanto 4.4.2008) mukaan esimerkiksi radiodokumentin kohdalla internet voisi mahdollistaa sen, että kuuntelija itse voisi muokata ohjelmaa haluamaansa suuntaan. Hän voisi esimerkiksi erilaisista, annetuista elementeistä itse kokoamalla luoda haluamansa valmiin radiodokumentin. Hän kuitenkin lisää, että tällä hetkellä Ylen internet-sivuilta omalle koneelle ladattavia tiedostoja tullaan tarjoamaan hyvin vähän.

Ylen monopoliaikaan, ennen vuotta 1985, radiota kuunneltiin keskittyneesti (Viljakainen 2004, 161–173). Nykypäivänä radio soi usein taustalla, esimerkiksi töissä, autossa tai kotona muita askareita tehdessä (Karisto ym. 1997, 9). Radion valttina on sen vaikutus vastaanottajan mielikuvitusmaailmaan, jolla ei ole tavoitettavia ääri rajoja. Kuuntelija muistaa lyhyenkin uutispätkän, jos hän vain on siitä kiinnostunut, ja se on tuotettu onnistuneella tavalla. (Silvennoinen 1977, 21–22.) Radiosta tuleva ohjelma koskettaa toista kuulijaa eri tavoin kuin toista. Radion ja kuuntelijan välinen suhde muodostuu henkilökohtaiseksi. Ohjelma koskettaa kuuntelijan yksityisiä asioita, ajatuksia ja muistoja. (Karisto ym. 1997, 9.)

Ylen monopoli murtui vuonna 1985. Valtioneuvosto myönsi kokeilutoimiluvan 33 radioluvan hakijalle 21 paikkakunnalle. Ylen kanavien lisäksi tulivat paikallisradiot. Uudet kilpailijat veivät Yleltä kuuntelijoita, erityisesti nuoria. Paikallisradiot ovat

muokkautuneet yli 20 vuoden olemassa olonsa aikana formaattiradioiksi. Formaattiradion tavoitteena on luoda ohjelmaa, mikä rakennetaan tietylle, tarkasti rajatulle kohdeyleisölle. Tärkein elementti ohjelmantuotannossa on kohderyhmälle tarkoitettu musiikki. Formaattiradiossa lähetys etenee juontajan johdolla tiettyä aikarytmiä noudattaen. Paikallisradioiden ohjelmatarjonta koostuu mainoksista, asematunnuksista, uutisista, säätiedotuksista, haastatteluista, juonto-osuuksista ja lyhyistä ajankohtaisjuutuista. Paikallisradioita voidaan kutsua myös kaupallisiksi radioiksi. Radiotoiminta saa tulonsa myymällä mainosaikaa esimerkiksi yrityksille. Radio-ohjelmisto on tuote ja kuuntelija kuluttaja. (Viljakainen 2004. 166–184.)

Vuonna 1990 Yle profiloi radiokanavansa. Yksi perustettavista kanavista oli muun muassa Radio Ylen Ykkönen. Laki Yleisradio Oy:stä tuli voimaan vuoden 1994 alusta. Lain mukaan Ylen tehtävä oli julkisen palvelun yleisradiotoiminta. Ylen ohjelmiston tuli muun muassa tukea kotimaista kulttuuria ja välittää sitä yleisölle. (Viljakainen 2004. 161–173.) Hannu Kariston (Henkilökohtainen tiedonanto 17.10.2008) mukaan Ylen iso organisaatiomuutos 1980- ja 1990-luvun taitteessa vaikutti siihen, että radiodokumenttien määrä lisääntyi. Vuonna 1981 perustettu radiodokumenttituotanto oli koko ajan ollut toiminnassa ja tuottanut erilaisia ohjelmia, muun muassa radiodokumentteja. Dokumenttiryhmä teki radiodokumentti-ohjelmia määrällisesti melko vähän 1980-luvulla. Vuoden 1990 jälkeen dokumenttiryhmän tuottamien ohjelmien määrä kasvoi lisääntyneen lähetysajan myötä. Karisto kertoo haastattelussa, että radiodokumenttituotannosta käytetään nykyisin nimeä dokumenttiryhmä. Se on lyhyt ja sitä on helppo käyttää kansainvälisestikin.

Tutkimustani tehdessä työskentelin samanaikaisesti paikallisradiossa ja havaitsin, että radiodokumenttien kaltaista ohjelmatarjontaa esitetään siellä hyvin harvoin. Paikallisradiotoimittajan työ on nopeatempoista eikä radiodokumenttien tekemiseen ole aikaa. Paikallisradioilla ei ole myöskään mahdollisuuksia palkata työntekijöitä tekemään radiodokumentin kaltaisia laajoja, aikaa vaativia ohjelmia. En usko, että tähän tulee muutosta, sillä paikallisradiot toimivat lähinnä asioista tiedottavana, informatiivisena kanavana.

Tutkimukseni tekoaikana mietin, että nykypäivänä radiota ei välttämättä pysähdytä kuuntelemaan. Siihen ei ole aikaa eikä mahdollisuutta. Kuuntelija saattaa olla kiirei-

nen töissä eikä hän ehdi jäädä kuuntelemaan radiota, vaikka sieltä tulisi jotain häntä kiinnostavaa. Kun kuuntelija on esimerkiksi lääkärin vastaanotolla, hän ei voi jäädä kuuntelemaan radiota, jos lääkäri kutsuu huoneeseen. Radio on taustalla viihdyttäjänä ja soi suurimmaksi osaksi musiikin vuoksi. Radiodokumentti vaatii intensiivisen kuuntelun. Mietin, voisiko radiodokumentilla olla kuuntelijoita, jos se lähetettäisiin esimerkiksi illalla. Sekään ei kuitenkaan varmasti ratkaisisi ongelmaa, koska kuuntelijan pitäisi olla radiovastaanottimen äärellä, kun radiodokumentti lähetettäisiin. Internet on tuonut mukanaan uuden mahdollisuuden radiodokumenttien välittämiseen. Sen kautta radiodokumentteja voitaisiin lähettää esimerkiksi sitoutumatta tiettyyn lähetysaikaan. Kuuntelija voisi itse poimia sieltä haluamansa radiodokumentin haluamanaan ajankohtana. Internet on sellainen kanava, joka tulee vuosien varrella mahdollisesti vaikuttamaan siihen, lisääntyvätkö radiodokumentit määrällisesti. Vielä ei kuitenkaan voida varmuudella sanoa miten.

3 RADIODOKUMENTTI OHJELMAMUOTONA

Ohjelmamääritteenä dokumentti kuvailee ja tulkitsee elämän todellisuutta. Radiodokumentti on valitusta aiheesta, erilaisia äänimaailmoja käyttäen tuotettu moniulotteinen ohjelmamuoto, jonka tarkoituksena on herättää kuuntelija ajattelemaan. (Karisto ym. 1997, 20–21.) Se on ohjelmamuoto, jossa varsinaisen kerronnan elävöittämiseksi ja vahvistamiseksi voidaan käyttää paljon efektejä ja tehokeinoja (Silvennoinen 1977, 24). Radiodokumentin tehtävä on välittää tai synnyttää kokemus ihmisten välisestä yhteisyydestä. Ihmiset kaipaavat tunnetta siitä, että he eivät ole yksin tässä maailmassa. Sen kautta kuuntelija saattaa löytää samankaltaisuutta kuulua esimerkiksi johonkin tiettyyn ryhmään. (Karisto ym. 1997, 26.) Radiodokumenttia voidaan pitää eräänlaisena tyhjältä luotuna radionäytelmänä, mikä vaatii uskomattoman laajan taustatyön (Silvennoinen 1993, 7-9).

Hannu Kariston (henkilökohtainen tiedonanto 17.10.2008) mukaan dokumentaarisuus radiodokumentissa tarkoittaa sitä, että se perustuu todellisiin, tämän maailman asioihin. Siinä esiintyvät henkilöt ja tapahtumat ovat todellisia. Ihmisille ja tapahtumille on olemassa todellisuus pohja tässä maailmassa. Dokumentaarisuus radiodoku-

mentissa tulee myös sen äänimaailmasta. Siinä käytetyt äänet ja äänimaisemat on äänitetty todellisissa olosuhteissa todellisten ihmisten keskellä eikä niitä ole tuotettu tai äänitetty keinotekoisesti.

Pertti Salomaan (1989, 2) mukaan dokumenttiohjelmisto luetaan yleisesti asiaohjelmistoon kuuluvaksi. Kariston ja Leppäsen (1997, 22–23) mukaan taas radiodokumentti ei ole asiaohjelma. Itse arvelen ristiriidan johtuvan siitä, että teosten välisen kahdeksan vuoden aikana dokumenttiohjelman tarkoitus ja merkitys muuttui. Yle profiloitui vuonna 1990 radiokanavansa. Lähetettävien ohjelmien ei enää tarvinnut keskittyä pelkästään asiaan ja faktaan. Uudistuksen myötä oli mahdollisuus toteuttaa myös taiteellisimpia ohjelmamuotoja ja niiden kehittymiselle annettiin lisää lähetysaikaa. Uudistus mahdollisti myös sen, että eri kuuntelijoille voitiin lähettää heille kohdennettua radio-ohjelmaa. Esimerkiksi nuorisolle ja nuorille aikuisille tuli uutena radiokanavana Radiomafia. Karisto ja Leppänen (1997, 22–23) eivät luokittele radiodokumenttia asiaohjelmaksi, koska heidän mielestään siihen ryhmään kuuluvat uutiset ja ajankohtaisohjelmat. Asiaohjelmissä on runsaasti faktaa ja ne käsittelevät kyseessä olevaa ilmiötä mahdollisimman monipuolisesti ja tasapuolisesti eri näkökulmista. Ne ovat usein myös mahdollisimman selkeitä ja yksiselitteisiä. Radiodokumentin tarkoitus on kuitenkin toisenlainen. Siinä on vähemmän faktaa ja se on monitulkintainen.

Mielestäni radiodokumenttia on erittäin vaikea määrittellä. Sitä pyritään selittämään, mutta se ei ole helppoa. Siihen eivät päde mitkään lait eikä normit, joiden mukaan se aina määritellään samalla tavalla. Ohjelman tekijänä on aina ihminen ja tällöin pitää ottaa huomioon myös inhimillisuus. Ei voi täysin totuudella sanoa, että esimerkiksi kaikki asiat radiodokumentissa ovat todellisia ja tästä maailmasta. Karisto ja Leppänen (1997, 33) sanovat, että ammattitaitoinen radiodokumenttitoimittaja voi manipuloida kuuntelijaa moneen suuntaan. Hän voi esittää asioista sellaisia tulkintoja, joita tiedonhankinta ei tue. Se, että ohjelma on totuuden mukainen ja käsittelee todellista, olemassa olevaa aihetta, on toimittajan vastuulla. Silvennoisen (1993, 7-8) mukaan, jokainen radiodokumentti on ainutlaatuinen ja lopputuloksessa näkyy tekijän persoonallinen kädenjälki. Haasteellisuutta lisääkin tekijän taiteellinen vapaus. Kuuntelija on kuitenkin lähtökohta ja tärkeintä on pitää hänet intensiivisessä otteessa koko do-

kumentin ajan. Rakenteen tulisi esimerkiksi toteuttaa draaman kaarta, seesteisine jaksoineen ja loppuhuipennuksineen sekä kantaa koko dokumentin keston.

Radiodokumentin, kuten kaikkien radio-ohjelmien vastaanottamiseen liittyy asioita, joita emme tiedosta. Emme esimerkiksi tiedä sitä, minkälaisen merkityksen kuuntelija antaa kuulemistapahtumalle. (Karisto ym. 1997, 13.) Tehdessäni radiodokumenttia mietin, miten kuuntelijat ottavat vastaan kuulemansa äänet, jotka liittyvät Kirjurinluotoon. Minkälaisia eri näkökulmia dokumentissani saan tuotua esille äänien avulla? Mistä näkökulmasta itse aihetta tarkastelisin? Oma näkökulmani ei kuitenkaan saisi olla radiodokumentin ainoa näkökulma. Kuuntelijan pitäisi saada muodostaa myös omansa.

Työskennellessäni radiossa, olen miettinyt sitä, miten kuuntelija reagoi uutiseen tai johonkin muuhun lyhyeen tiedottamiseen. Vaikka paikallisradiossa uutisoitaisiin jossain kaukaisessa paikassa sattuneesta traagisesta tapahtumasta, niin se saattaa hyvin vahvasti koskea esimerkiksi jotakuta, jonka sukulainen tai tuttava asuu kyseisellä paikkakunnalla. Kuullessaan uutisessa esimerkiksi tutun paikkakunnan nimen, kuuntelija keskittyy uutiseen ja sen välittämään tietoon asiasta. Se on radiodokumentin yksi keskeisistä tarkoituksista, saada kuuntelija pysähtymään ja kuuntelemaan. Kuuntelija reagoi kuulemaansa uutiseen kokemallaan tunteella. Jos asia ei herättänyt hänessä minkäänlaisia tunteita, kuulemistapahtuma oli merkityksetön ja hän todennäköisesti jatkaa muita toimintojaan. Myös radiodokumentin tarkoituksena on herättää tunteita ja antaa kuuntelijalle ohjelmasta jokin merkitys. Radiodokumentti on usein pituudeltaan sellainen, että kuuntelijan pitäisi keskittyä usean minuutin ajan. Toisin on esimerkiksi uutisen aikana. Kuinka kiinnostavana kuuntelija pitää radiodokumenttia, riippuu kuuntelijan sille antamasta merkityksestä. Kuuntelija ei jää kuuntelemaan sitä ellei se kiinnosta häntä. Voi myös olla, että siinä käsitelty aihe on sellainen, joka herättää kuuntelijassa ikäviä muistoja. Tällöin hän saattaa myös sen vuoksi jättää ohjelman kuuntelematta. Jos taas kuuntelija pitää ohjelman aihetta kiinnostavana, hän saattaa antaa sille suuren merkityksen ja jäädä kuuntelemaan sitä. Kuuntelijan tunteet voivat myös muuttua radiodokumentin edetessä. Jokaisen kuuntelijan tunteet ovat henkilökohtaiset. Kuuntelijan tunteita voi ohjailla, mutta ei määrätä.

3.1 Ohjelmamuotojen eroavaisuuksia

Hannu Kariston (henkilökohtainen tiedonanto 17.10.2008) mukaan välineet itsessään erottavat radiodokumentin ja televisiodokumentin toisistaan. Radiodokumentin ilmaisuväline on radio ja televisiodokumentin televisio. Kuitenkin radiodokumentti ja dokumenttielokuva ovat kieleltään, ilmaisultaan ja ajattelultaan lähellä toisiaan. Myös niiden tekotavat ovat hyvin lähellä toisiaan. Radio on hyvin monikerroksinen, kun taas televisio ei jätä vastaanottajan omille mielikuville niin paljon tilaa. Televisiion puolella dokumenttielokuva voidaan kuitenkin ajatella hyvin moniulotteiseksi, joka antaa tilaa katsojan omille tulkinnoille. Televisiodokumentti Suomessa lähenee reportaasi-ohjelmamuotoa. Reportaasi on asiaohjelma, joka pyrkii välittämään informaatiota yksiselitteisesti ja selkeästi (Karisto ym. 1997, 23).

Tutkimukseni lähdeoteokset usein yhdistävät radiodokumentin ja featuren toisiinsa. Niiden välille halutaan kuitenkin monessa teoksessa myös tehdä eroa. Kariston (henkilökohtainen tiedonanto 17.10.2008) mukaan eroavaisuudet eivät ole suuria. Radiodokumenttia ja featurea käytetään usein synonyymeina. Eroavaisuutena on lähinnä tekotapa. Kuuntelija ei välttämättä tiedä, onko hänen kuulemansa ohjelma radiodokumentti vai feature. Karisto ja Leppänen (1997, 19) toteavat, että feature ja radiodokumentti ovat toistensa kaltaisia ohjelmamuotoja. Niillä on kuitenkin eroavaisuuksiakin: feature on tehty ja luotu, radiodokumentti on todistettavasti oleva tai tapahtunut.

Hannu Karisto (henkilökohtainen tiedonanto 17.10.2008) kertoo, että radiodokumentin ja featuren eroavaisuus liittyy paljolti seuraaviin asioihin: ohjelmien tekotapaan, siihen miten ohjelma tehdään ja aiheen valintaan. Kun dokumentaristi lähtee tekemään ohjelmaansa, hänellä on idea ja aihe olemassa. Dokumenttissa myös työskennellään featurea enemmän materiaalin ehdoilla. Dokumentaristi kerää radiodokumenttiin hyvin paljon materiaalia ideansa pohjalta. Tekijä kuuntelee materiaaliainestoa useaan otteeseen hyvin tarkasti. Hän kuuntelee materiaalista esiin nousevia ajatuksia, ideoita ja miettii, mikä on materiaalin esiin tuoma todellisuus. Vasta materiaali muodostaa dokumentin käsikirjoituksen. Featurea puolestaan työestetään usein niin, että ensin on idea. Sen jälkeen tehdään käsikirjoitus, mikä toteutetaan. Toteutuksessa käytetään dokumentaarisia aineksia ja aitoja äänityksiä. Käytännössä feature-

ohjelmat ovat usein artistisempia ja taiteellisempia kuin radiodokumentit. Feature-ohjelmilla on usein myös kirjallinen lähtökohta. Kirjallisella lähtökohdalla tarkoitetaan esimerkiksi kirjasta, runokokoelmasta tai novellikokoelmasta tehtyä radioversiota. Karisto lisää kuitenkin vielä, että erottelu näiden kahden ohjelman välillä on hyvin karkeaa. Tekijät eivät mieti kumpaa ovat tekemässä vaan pääasia on, että lopputulos on toimiva.

Kun aloitin oman radiodokumenttini teon, en vielä ollut täysin selvillä siitä, miten radiodokumentti ja feature erotetaan toisistaan. Yritin kuitenkin koko ajan pitää mielessä, miten radiodokumentin määritelmää. Kun pohdin omaa aihettani Kirjurinluotoa, en miettinyt ohjelmaan valmiita ääniä. Kävin useaan otteeseen Kirjurinluodossa ja kuuntelin ääniä, mutta en vielä äänittänyt niitä. Mietin mielessäni, minkälaista tunnelmaa äänien avulla haluaisin kuuntelijoille välittää. Vasta usean käyntikerran jälkeen otin tallennusvälineet mukaani ja äänitin luonnon omia ääniä, leikki-puistossa kuuluvia ääniä ja lasten ääniä muualla Kirjurinluodossa. Nyt jälkepäin ajatellen tein tiedostamatta rajausta äänimaailmasta. Tallensin vain pieniä, tarkoituk-sellisia hetkiä. Äänitin esimerkiksi pienen lapsen itkua, kun häntä viedään pois Kirju-rinluodosta, en hänen koko vierailuaan Kirjurinluodossa. Kokonaisuudessaan minulla oli Kirjurinluodosta materiaalia monen tunnin verran. Kuuntelin materiaalia ja mietin sen kautta, mitä haluaisin dokumentillani sanoa. Osittain siis hain tulkintaa materiaa-lista, mutta osittain minulla oli jo jonkinlainen näkökulma mielessäni ja hain sille ilmaisumahdollisuuksia materiaalin avulla. Karistoa (henkilökohtainen tiedonanto 17.10.2008) lainaten, tein työtä dokumentin määrittelemässä järjestyksessä – keräsin idean pohjalta aineistoa. Missään vaiheessa en tehnyt kirjallista käsikirjoitusta, vaan muodostin mielessäni aikajanan, minkä mukaan haluaisin radiodokumenttini kulke-van. Voin kuitenkin todeta, että olin tekemässä radiodokumenttia enkä featurea.

3.2 Radiodokumentin päämäärä

Aisteistamme kuulo on se, jolla ihminen pelästytetään. Korva ei koskaan sulkeudu. Ei silloinkaan, kun me nukumme. Kuuloaisti välittää meille tiedon, kun meitä uhkaa vaara. Toisaalta se luo myös turvallisuudentunnetta. Kuulemiseen liittyy yhteisölli-syys. Kuulemisen kautta ymmärrämme, että on muitakin kaltaisiamme. Esimerkiksi eri sukupolvet voidaan erottaa toisistaan äänien, äänimaisemien tai musiikin kautta.

Yksi dokumentin perustehtävistä on yhteisyyden tunteen tuottaminen. Kun kuullaan, niin silloin myös havaitaan. Tähän havaitsemistapahtumaan liittyvät myös muut aistit. Haastavaa siis on, miten radiodokumentin viesti välitetään ainoastaan kuulon avulla. (Karisto ym. 1997, 13–15.) Tutkimukseni toiminnallisessa osuudessa huomasin, että radiodokumentti ohjelmamuotona on haastava, kun tehtävänä on välittää radiodokumentin sanoma vain tämän yhden aistin, kuulon kautta. Radiodokumentilla ei ole sellaista mahdollisuutta kuin televisiolla eli näyttää äänen lisäksi kuvaa. Radiodokumentissa voidaan kuitenkin päästä juuri ilman kuvaa monitasoisempaan kerronta- ja tulkintapaan kuin televisiodokumentissa. Martti Silvennoisen (1992, 46) mukaan dokumentti tarjoaa inhimillisen elämän tunteita, esimerkiksi hiljaista mietintää ja avautumista sekä äänen valoja ja varjoja.

Onnistunut radiodokumentti käsittelee jotakin elämän keskeistä perusteemaa. Radiodokumentin aihe voi käytännössä olla melkein mikä tahansa, mutta usein se on sellainen, johon dokumentin tekijällä on suuri kiinnostus tai syvempi suhde. Radiodokumentin tarkoitus on parhaimmillaan rakentua vastaanottajan mielikuvissa. Mielikuvat ovat jokaisella vastaanottajalla erilaiset eikä niillä ole ääriarvoja. Ne ovat täysin vapaita ajasta ja paikasta. (Silvennoinen 1997, 9.) Radiodokumentin tarkoituksena on tuoda esille, että sen takana on tekijä. Toimittaja voi olla radiodokumentissa omana persoonanaan tai näkökulmana. Radiodokumentti on parhaimmillaan tasoltaan hyvin moninainen ja sen voi tulkita monella eri tavalla. Radiodokumentin ei ole tarkoitus olla itsestäänselvyys. Se ei anna vastauksia vaan ennemminkin esittää kysymyksiä. Dokumenttien näkemyksellisyys antaa tilaa ja mahdollisuuksia myös kuuntelijalle. Kuuntelija voi ottaa kantaa tai olla jotakin mieltä. Dokumentti tavoittaa parhaimmillaan satoja kuuntelijoita, mutta tavoittaa jokaisen erikseen – kokemuksia ei jaeta. (Karisto ym. 1997, 24.)

Radiodokumenttia tehdessä tulee miettiä tarkkaan sitä, miten audittiivista välinettä hyväksikäyttäen dokumenttia voidaan esittää. Kuulijaan on saatava yhteys. Oli yhteys sitten minkälainen tahansa, niin yhteys mittaa, onko radiodokumentti kiinnostava. Radiodokumentissa äänet, äänimaailma ja puhe ovat kaikki olennainen osa ohjelman kokonaisuutta. Esimerkiksi musiikki radiodokumentissa ei ole mukana vain siksi, että se keventäisi ohjelmaa tai koska puheeseen tarvitaan taukoa. (Karisto ym. 1997, 21.)

3.3 Radiodokumentin äänimaailma

Tutkimukseni kirjallisissa teoksissa on esitelty keinoja, millä erilaisia ääniä ja äänimaisemia on mahdollisuus äänittää. Tuosta ajasta on kuitenkin tultu jopa kaksikymmentä vuotta eteenpäin. Teknologian kehittyessä radiodokumentin teko saattaa olla jopa helpompaa kuin aikaisemmin. Saatavilla on paljon erilaisia äänikirjastoja, joista esimerkiksi linnun laulun saa yhdistettyä radiodokumenttiin ilman, että sitä tarvitsee käydä luonnossa äänittämässä. Radiodokumenttiin ei siis tänä päivänä enää tarvitse käydä äänittämässä niin sanottuja perusääniä, joihin muun muassa linnunäänet kuuluvat. Nykytekniikan avulla radiodokumentissa voidaan näin käyttää luotua äänimaisemaa. Pertti Salomaan (1989, 41–42) mukaan radiodokumentissa voidaan käyttää ääniaineistona esimerkiksi puhetta, musiikkia, valmiita äänitaustoja, erilaisia tehosteita ja ne voidaan itse tuottaa. Radiodokumentissa voidaan käyttää myös arkistoaäänitteitä. Äänet voivat olla radiodokumentissa mukana myös tahattomasti. Tahattomia ääniä ovat esimerkiksi taustalla kuuluvat kahvikuppien kilinät haastattelua tehdessä.

Keinotekoinen äänimaisema ei kuitenkaan ole radiodokumentin tarkoitus. Dokumenttiohjelmassa pyritään lavastamattomiin, autenttisiin olosuhteisiin. Se, voidaanko dokumentin kokonaisuutta kuitenkaan pitää autenttisena, onkin eri asia. Todellisuutta ei kuitenkaan voi näyttää sellaisenaan. Radiodokumentissa käytetty väline, mikrofoni, rajaa todellisuudesta pienen osasen. Radiodokumentti on myös aina tekijän rajaus aiheesta. Myös ohjelman naturalismi tuhoutuu vastaanottoprosessissa. Todellisuuden välittäminen sellaisenaan kuuntelijalle on mahdotonta, koska hän tulkitsee ohjelman omalla tavallaan. Kuuntelijan muodostamaan tulkintaan vaikuttaa muun muassa hänen kuuntelutilanteensa ja tunnetilansa kuunteluhetkellä. (Karisto ym. 1997, 30–31.)

Lähes kaikissa lähdekirjallisuuden teoksissa puhutaan radiodokumentin tekijöistä, jotka ovat toimittaja ja äänitarkkailija. Vahtokari (1981, 84) kertoo lehtiartikkelissaan työryhmästä, joka 1980-luvun alussa perustettiin radiodokumenttien tekemistä varten. Nykyään ei kuitenkaan enää esimerkiksi paikallisradiossa ole äänitarkkailijoita, vaan toimittaja on yksin studiossa ja huolehtii sekä ohjelman toimituksesta että tekniikasta. Radiodokumentin tekijältä vaaditaankin nykypäivänä myös äänitarkkailijan taidot, enää ei riitä, että tietää mitä äänitarkkailija tekee.

4 RADIODOKUMENTIN AIKAJANA

Radiodokumentin kaltaisia ohjelmia ovat aikoinaan olleet esimerkiksi selostukset ja reportaasit. Pertti Salomaa (1989, 248) sanoo, että suomalaisen dokumentin historia alkaa selostusohjelmien alusta. Ensimmäisiä luonnollisesti suoria radioituja radioselostuksia alettiin tehdä 1920-luvulla. Historiaa tutkiessani päätelin, että kun Yleisradioon perustettiin vuonna 1980 radiodokumenttituotantoryhmä, niin tuolloin voidaan sanoa dokumenttiohjelman saaneen nimen radiodokumentti. Jos ajatellaan, että selostukset ovat olleet pohjana nykyaikaiselle radiodokumentille, niin sen kehittyminen kesti noin 60 vuotta. Tällä hetkellä radiodokumentti elää uutta muutuskauttaan internetin myötä. Se tulee mahdollisesti muokkaamaan ohjelmamuotoa, mutta miten, sitä ei voida vielä varmuudella sanoa.

4.1 Radiodokumentin historia

Radiodokumentin historia pohjautuu radioselostuksiin. Ensimmäisiä radioselostuksia tehtiin 1920-luvulta lähtien. Selostusohjelmassa toimittaja, selostaja on keskeisessä asemassa ja roolissa, vaikka selostus itsessään sisältäisi erilaisia elementtejä. Tyypillisenä selostusohjelmiana voidaan pitää suoraa urheiluradiointia. (Salomaa 1989, 2-3.) Selostuksia tehtiin runsaasti 1940- ja 50-luvulla urheilukilpailujen lisäksi muun muassa yhteiskunnallisista aiheista (Karisto ym. 1997, 18–19). Tuolloin suuria radioselostajanimiä olivat muun muassa Martti Silvennoinen, Pekka Tiilikainen ja Leo Melleri (Vahtokari 1981, 84). Vuodesta 1945 vuoteen 1965 voidaan pitää radioselostuksen kulta-aikana. Vuonna 1959 silloinen pääselostaja Unto Miettinen aloitti jättimäisen suomalais-ugrilaisen ohjelmasarjan. Hän teki valtavaa aineiston keruutyötä yhteensä 20 vuoden ajan. Ugrilaissarja on iso saavutus sekä dokumentaarisenä radiosarjana että kansantieteellisenä taltiointina. Unto Miettinen teki urallaan satoja selostuksia ja häntä voidaan pitää reportaasin kehittäjänä. Hän otti käyttöön tutkivan journalismin periaatteet, jotka ovat hyvin tärkeitä tämän päivän radiodokumentin teossa. Hän henkilökohtaisesti piti tärkeänä aina tietojen ja taustojen tarkistamista. Hän toi analyyttisen ja kokonaisvaltaisen työotteensa avulla dokumentaariseen radioilmaisuun uusia ulottuvuuksia 50- ja 60-luvulla. (Salomaa 1989, 279–290.)

Televisio teki tuloaan kiivaasti 1960-luvulla. Äänen lisäksi tuli kuva ja tuolloin monet uskoivat radion hiljalleen näivettyvän. (Vahtokari 1981,84.) Televisio alkoikin murtaa radion perinteistä asemaa ohjelmien jakajana. Radion selostusohjelmien kulkukauden sanotaan päättyneen vuonna 1965. Sitä pidetään suurena vedenjakajavuotena suomalaisen dokumentin historiassa. Tuolloin tiedotusvälineiden keskinäinen kilpailu alkoi vaikuttaa koko voimassaan. Tuosta ajasta puhutaan alkaneen ”informatiivisen ohjelmapolitiikan kausi”. Radiossa alkoivat omat uutislähetykset ja ohjelmiston yleinen profiili muuttui sisältöpainotteiseksi. Dokumentaarisen ohjelmiston painopiste siirtyi radiosta televisioon. (Salomaa 1989, 295.)

Ääniradio oli monien haasteiden edessä vuosina 1965–75. Vuonna 1965 aloitetut uutislähetykset olivat suurin uudistus. Television edustama visuaalinen kulttuuri valtasi hyvin ison osan yleisön mielenkiinnosta. Radio otti tavoitteekseen olla nopea ja ajankohtainen. Tuotantovälineenä ja jakajana siitä tulikin televisiota selvästi nopeampi. Sisältö nousi ohjelmallisista kriteereistä ylivoimaisesti tärkeimmäksi ja radion ilmaisuvälineominaisuus himmeni. Television katselu lisääntyi ja se tarjosi heti alusta alkaen huomattavan määrän dokumenttielokuvia. Voidaan sanoa, että radiodokumentin kehitys pysähtyi lähes kokonaan kymmeneksi vuodeksi. Vasta 70-luvun puolivälistä lähtien radiossa heräteltiin jälleen henkiin dokumentaarista ohjelmaa. Vuoden 1975 lopulla käynnistettiin koemielessä ohjelmahanke, jossa kuvattiin viittä henkilöä erilaisissa työympäristöissä. Ohjelmahankkeen teknisistä ongelmista huolimatta tekijät jatkoivat dokumentaarista työtä seuraavana vuonna. Tuolloin syntyi dokumentti ”Jää murtuu...”. Se saavutti kansainvälistä huomiota vuonna 1977 ja toi Yleisradiolle mukanaan kansainvälistä yhteistyötä. Yksittäisiä dokumentteja ja featureja valmistui silloin tällöin 70-luvun loppuvuosina. (Salomaa 1989, 318.)

Vuonna 1980 Yleen perustettiin kaksi ryhmää, jotka tuottivat täysipäiväisesti feature- ja dokumenttiohjelmia (Vahtokari 1981, 84). Toiminnan käynnistyessä, alkuvuosien ohjelmistolle oli tunnusomaista ohjelmallisen laadun kirjavuus sekä ohjelmien hidas syntyvyys. Feature-ohjelmat vakiinnuttivat paikkaansa vuodesta 1985 lähtien. Silloin niitä lähetettiin viikoittain. (Salomaa 1989, 354–372.) Radiodokumentti- ja featuretuotanto on toiminut koko ajan 1980-luvun alusta tähän päivään. Kuitenkin vasta Radio Ylen Ykkösen perustamisen jälkeen vuonna 1990 radiodokumenttien määrä Ylen ohjelmatarjonnassa lisääntyi. Siihen syynä oli lisääntynyt lähetysaika. Viikon

radiodokumentti-ohjelmasarjaa lähetettiin 1980-luvulla lauantaisin ja sunnuntaisin. Todellisia tarinoita ja Kymmenen pientä minuuttia radiodokumenttiohjelmat luotiin 1990-luvun alussa. Todellisia tarinoita on radiodokumenttiohjelmasarja, joka on kestoaltaan aina ollut 50 minuuttia. Sitä lähetetään edelleen Ylen Radio 1:ssä. Kymmenen pientä minuuttia-ohjelmasarjaa lähetettiin Radio 1:ssä aina vuoteen 2007 asti. Ylen radiokanava YleX lähetti vuonna 2004 useitakin radiodokumenttiohjelmasarjoja. Vuonna 2008 YleX:llä lähetetään kahta 15 minuutin radiodokumenttiohjelmasarjaa Heimo ja Reissuradio. Radiodokumentteja edelleen tehdään Ylessä, mutta niiden osuus Ylen kokonaistarjonnasta on pieni. (H. Karisto, henkilökohtainen tiedonanto 17.10.2008.)

Tutkimusta tehdessä huomasin, että Yle on koko radiodokumentin historian ajan ollut merkittävässä osassa sen kehittymiselle. Kariston ja Leppäsen (1997, 18–19) mukaan dokumentti sanana otettiin radion puolella käyttöön vasta 1970-luvulla, vaikka jo 1920-luvulla tietävästi käytettiin ensimmäisen kerran termiä dokumentti elokuvan yhteydessä. Alusta lähtien dokumentti-sana on radion puolella ollut epäselvä. Vielä nykyäänkin se ymmärretään kahdella tavalla: aitona tai tosiasioiden mukaisena ohjelmana ja toisaalta taiteellisena tai tekijän todellisuuden tulkintana. Radiodokumentin tulisi olla tekijän tulkinta jostakin aiheesta.

4.2 Radiodokumentti nykypäivänä

Yleisradiotoiminta selitetään yleensä vain ajankohtaiseksi tiedottamiseksi. Tämä ka-pealinjainen ajattelutapa unohtaa useat muut radion ohjelmatyypit, kuten esimerkiksi dokumenttiohjelmat. Jos omaa tuotantoa olevia dokumenttiohjelmiä olisi riittävästi, ne saisivat varmasti lisää kuuntelijoita. Dokumentaarinen ohjelma on alana taiteellisten tulosten kanssa samanarvoista kuin esimerkiksi kirjallisuus. (Silvennoinen 1992, 49.) Radiokanavia ovat Yleisradion lisäksi yksityiset, kaupalliset paikallisradiot. Ne myyvät esimerkiksi yrityksille mainosaikaa ja saavat siitä tuottoja toimintaansa. Näiden lisäksi on olemassa ei-kaupallisia radiokanavia, joita ylläpitää muun muassa aatteelliset sivistysjärjestöt ja viestintää opettavat opistot. (Kujala, Lahti & Tamminen 1998, 118–123.)

Tutkimustani tehdessä sain huomata, että nykypäivänä radiokanavat eivät juuri tarjoa kuuntelijoilleen radiodokumentteja. Yle on ainoa, joka säännöllisesti tuottaa radiodokumentteja. Yksi suuri osatekijä radiodokumenttien vähyydelle on rahan ja työntekijöiden puute. Radiodokumentin tekemiseen kuuluu hyvin paljon aikaa ja samassa ajassa voidaan tuottaa paljon muuta ohjelmaa halvemmalla. Pienet paikallisradiot toimivat pienellä henkilöstömäärällä ja ohjelmaa pitäisi saada tuotettua suhteellisen paljon pienessä ajassa. Ainakaan paikallisradioiden ohjelmatarjonnassa radiodokumentilla ei tule olemaan jalansijaa tulevaisuudessa. Radiodokumentteja on kuitenkin mahdollista kuulla paikallisradiosta. Silloin se on ostanut ulkopuolisen tekijän tuottaman radiodokumentin esitettäväkseen. Radiodokumentin tekemiseen kuuluu aikaa, koska sen tekeminen on usein hyvin monivaiheinen. Ensin suunnitellaan ja sen jälkeen nauhoitetaan ääniä. Tämän jälkeen ääniä kuunnellaan vielä moneen kertaan ennen kuin edes päätetään, mitä niistä käytetään.

Monillakaan radiokanavilla ei tuoteta tai lähetetä radiodokumentteja, koska ne eivät sovi kanavan pääasialliseen profiiliin. Tällä hetkellä radiodokumenttien tekoa ei olla lisäämässä ainakaan paikallisradioissa. Radio Porin päätoimittaja Taru Saine (henkilökohtainen tiedonanto 1.10.2007) kokee paikallisradioiden toimivan ensisijaisesti informatiivisina kanavina. Henkilökuntaa on vain sen verran, että päiväkohtaiset toiminnot saadaan hoidettua. Päiväkohtaiset toiminnot pitävät sisällään juttujen ja haastattelujen tekoa, uutissähkeiden laadintaa ja juontoa. Juttujen ja haastatteluiden käsittelemät aiheet ovat usein ajankohtaisia vain tekopäivänä. Seuraavana päivänä aihe on jo vanha ja muuttunut. Paikallisradiot saavat toimeentulonsa mainostuotannosta. Paikallisradioilla ei ole tarpeeksi varoja palkata sellaista määrää henkilökuntaa, jotta radiodokumentin kaltaista radio-ohjelmaa olisi mahdollista tuottaa. Saine näkee radiodokumenttien teon ja lähettämisen Ylen tehtävänä. Kuten Karisto (henkilökohtainen tiedonanto 10.10.2008) jo aikaisemmin totesi, että tällä hetkellä Yle tuottaa ja lähettää edelleen radiodokumentteja kanavillaan.

4.3 Radiodokumentin tulevaisuus

Hain tutkimukseni kirjalliseen osioon tietoa internetistä ja huomasin, että nykypäivänä radiodokumentteja on mahdollista kuulla myös siellä. Ylen internet-sivuilla on mahdollista kuunnella vanhoja radiodokumentteja lähetyksen jälkeen tai suoraan lä-

hetysaikaan. Radiodokumenttia on mahdollista kuunnella niin, että internetyhteys on koko ajan päällä tai ladata tiedosto omalle koneelle ja kuunnella se silloin, kun haluaa. Rainer Korhosen (henkilökohtainen tiedonanto 4.4.2007) mukaan internet vaikuttaa muun muassa radiodokumentin tekijänoikeuksiin, koska se mahdollistaa laajemman kuuntelijakunnan maailmanlaajuisesti.

Radiodokumentti on toimittajien keskuudessa edelleen hyvin arvostettu ohjelmalaji ja radiodokumentteja tekevät yleensä sellaiset toimittajat, jotka ovat työskennelleet alalla jo monia vuosia. Monen vuoden kokemus radiotyöstä kartuttaa toimittajan yleissivistystä ja opettaa, miten radion keinoja ilmaisuvälineenä voidaan käyttää hyväkseen radiodokumenttia tuottaessa. (P. Pitkonen, henkilökohtainen tiedonanto 9.5.2007.)

Rainer Korhosen (henkilökohtainen tiedonanto 4.4.2008) mukaan vuorovaikutuksellisuus tulee olemaan yksi radiodokumentin avainkäsitteistä tulevaisuudessa. Millä tavoin vuorovaikutuksellisuus ymmärretään, siihen vaikuttaa muun muassa tekninen kehitys. Internet mahdollistaisi sen, että kuuntelija voisi ihan käytännössä osallistua radiodokumentin tekemiseen. Kuuntelija voisi tulevaisuuden radiossa yhdistellä, käsitellä ja päättää radiodokumentin sisällöstä. Tässä vaihtoehdossa ei varsinaista radiolähetystä tulisi enää tiettyyn aikaan, vaan sisältö olisi kuuntelijan käytössä milloin tahansa.

Toinen vaihtoehto voisi olla sellainen, että radiodokumentti lähetettäisiin tiettyyn aikaan, mutta ohjelma antaisi mahdollisuuden edetä erilaisia polkuja. Kuuntelija voisi esimerkiksi valita ohjelmaan jotakin omaa äänimateriaalia, ohjata ohjelmaa haluamaansa suuntaan ja päättää millaisen lopun haluaa. Tällainen verkossa välitettävä radio-ohjelma voisi olla kestoltaan etukäteen määrittelemätön. (Karisto ym. 1997, 192.)

Radiodokumentit eivät ole määrällisesti lisääntyneet internetin tulon myötä, mutta nyt useammalla on mahdollisuus kuunnella radiodokumentteja. Aikaisemmin kuuntelijan piti olla radiovastaanottimen äärellä tiettyyn kellonaikaan, kun radiodokumentti lähetettiin. Rainer Korhonen (henkilökohtainen tiedonanto 4.4.2008) kertoo, että internet mahdollistaa nyt sen, että radiodokumentti voi olla kuunneltavissa yhtä-

jaksoisesti pidemmänkin aikaa. Kuuntelija voi kuunnella radiodokumentin hänelle sopivaan aikaan. Internet mahdollistaa myös, että nyt kuka tahansa voi tehdä radiodokumentin ja laittaa sen verkkoon kaikkien kuunneltavaksi. Vielä en kuitenkaan itse ole havainnut, että radiodokumentin kaltaisia teoksia olisi tehty ja laitettu internetiin kaikkien kuunneltavaksi. Se voi viedä vielä vuosia, mutta on kuitenkin yksi mahdollisuus radiodokumenttien lisääntymiselle. Nyt kuitenkin esimerkiksi kuka tahansa voi tehdä videon ja laittaa sen internetiin kaikkien nähtäville, esimerkiksi YouTuben kaltaiseen palveluun. Ehkä tulevaisuudessa radion niin kutsutuille erikoisohjelmille, kuten dokumentille tullaan perustamaan samankaltainen sivusto. Voi myös olla, että se ei tarpeeksi kiinnosta, koska tekniikka mahdollistaa jo helposti kuvan yhdistämisen ääneen. Nämä ovat vain arvailuja siitä, minkälaiseksi radiodokumentti tulee muokautumaan internetissä. Itse olen tutkimustani tehdessä päätellyt, että lähitulevaisuudessa radio ja sen kuuntelu ei tule siirtymään kokonaisuudessaan internetiin. Uskon, että kuuntelijat haluavat pitää radion taustaaänenä, jota ei tarvitse aktiivisesti käsitellä. Radiosta lähetettävät erikoisohjelmat, kuten esimerkiksi radiodokumentti ja feature voisivat olla sellaisia, joille internet voisi kuitenkin olla yksi mahdollisuuksien kanava. Radiodokumentti ei kuitenkaan ole vain taustääni. Sen avulla halutaan aktivoita kuuntelija. Radion kuuntelun kannalta olisi hyvä tutkia kuuntelijoiden mieltymyksiä ja pohtia, olisivatko he valmiita vuorovaikutukselliseen radiodokumentin kuunteluun internetin välityksellä. Uskoisin, että ainakin nuoret voisivat olla valmiita siihen.

Olen ollut mukana Radiofestivaali-tapahtumassa, joka on tarkoitettu eri oppilaitosten opiskelijoille. Tässä opiskelijoille järjestetyssä kilpailussa on voinut esittää omia radiodokumentteja. Kilpailu on ollut yksi kanava, jonka kautta nuoret ovat voineet saada palautetta omista radiodokumenttitoistään. Radioalan ammattilaiset ovat antaneet palautetta kilpailuun lähetetyistä töistä ja palkinneet kilpailijoiden joukosta parhaimmat radiodokumentit. Tämän kaltaisten kilpailujen ja tapahtumien kautta radiodokumentilla olisi mielestäni mahdollisuus yleistyä.

Kilpailu itsessään luo tarpeen tehdä radiodokumentti. Oppilaitoksissa työskentelevät opettajat kertovat kilpailusta ja sen mukanaan tuomista mahdollisuuksista. Opettajat voisivat käyttää kilpailutöiden tekoa mukana opetuksessa. Tekemisen ja kilpailuun osallistumisen kautta opiskelijat saattaisivat myös kiinnostua radiodokumentista.

Kun kilpailun myötä on luotu tarve, miksi radiodokumentteja tulisi tehdä, niin tietoisuus sekä kiinnostus radiodokumenttiin saattavat lisääntyä. Kilpailun yhtenä houkuttimena ovat myös radioalan ammattilaiset. Radiodokumentin tekijä saa suoraa palautetta sellaisilta ihmisiltä, jotka ovat työskennelleet radioalalla ja radiodokumenttien parissa. Heiltä on mahdollisuus saada palautetta, miten radiodokumentin teossa on onnistuttu. Palaute opettaa radiodokumentin tekijää. Kilpailussa on myös mahdollista kuulla muiden tekemiä radiodokumentteja, ja sen avulla ehkä ymmärtää minkälainen radiodokumentti voisi olla.

Radiodokumentin tulevaisuus on kiinni tekijöistä ja dokumenttien tekemiseen annetuista varoista. Radiodokumenttien lisääntyminen tarvitsisi tekijöitä. Radioalasta kiinnostuneita tulisi rohkaista ja kouluttaa radiodokumentin tekemiseen. Heille tulisi antaa mahdollisuus omien radiodokumenttiansa esittämiseen. Rainer Korhosen (henkilökohtainen tiedonanto 4.4.2008) mukaan radiodokumentti ei entisenlaisenaan välttämättä enää toimi, sille on löydettävä uusia mahdollisuuksia. Internet on yksi kanava, jonka kautta radiodokumentti voisi lisääntyä ja saavuttaa laajempaa kuulijakuntaa.

5 NÄIN SYNTYY RADIODOKUMENTTI

Radiodokumentin teko on hidasta ja suunnitelmallista. Ensin tulee valita aihe josta radiodokumentti halutaan tehdä. Aiheen pohjalta mietitään, minkälaisia eri näkökulmia siitä saadaan aikaiseksi. Valitun radiodokumentin aiheen tulee herättää tekijässä itsessään kysymyksiä ja ajatuksia. Aiheen pohjalta pitää miettiä, mitä radiodokumentillaan haluaa ilmaista ja minkälaisesta näkökulmasta asiaa tarkastelee. Ei ole olemassa yhtä totuutta, vaan aiheesta muodostuu radiodokumenttiin sellainen totuus, jota itse pitää oikeana. On sitten eri asia minkälaisen totuuden kuuntelija aiheesta muodostaa. Aiheen valinnan jälkeen on tutustuttava asiaan paremmin; muun muassa sen tarjoamaan äänimaailmaan. On mietittävä, mitä kaikkia eri ääniä aihe tuo mieleen. Aidon äänimaailman löytäminen ja luominen vaatii tutustumista, jotta voisi luoda haluamansa kuvan kuuntelijoiden mieliin erilaisten äänien avulla. Äänien tallentaminen ja niiden tutkiminen vaatii paljon aikaa. Erilaisten äänitiedostojen leik-

kaaminen ja yhteensovittaminen on työlästä. Radiodokumentin tekijällä saattaa olla monta tuntia äänimateriaalia, josta tulisi luoda tarkoituksen mittainen radiodokumentti. Radiodokumentin tekeminen on hyvin paljon myös teknistä työtä. Dokumentin tekijän on osattava käyttää äänenkäsittelyohjelmia. Se on yksi iso haaste tekijälle.

5.1 Liikkeelle lähtö

Radiodokumentin teossa lähdetään liikkeelle havaitsemisesta. Usein aihe löydetään, sitä ei etsitä. Aiheen tulee olla kiinnostava ja sellainen, jota radiodokumentin tekijä haluaisi tutkia syvemmin. (Karisto ym. 1997, 40–41.)

Radiodokumentin aihe ei tullut heti mieleeni. Minun piti miettiä sitä melko pitkään ja pohdin useitakin eri aiheita ohjelmalleni. Ensimmäiseksi mietin aiheita omasta elämästäni ja yritin havainnoida ympäristöä. Mietin tilanteita, jotka ovat tapahtuneet itselleni historiassa tai tulevat vastaan arkipäivisin. Yksi aihe, jota mietin liittyi vanhuksiin. Minua on aina kiinnostanut, miten asiat ovat olleet heidän nuoruudessaan ja mitä kaikkea voisin esimerkiksi oppia heiltä. Haastatteleamalla heitä voisin saada paljon mukavia tai ikäviä muistoja menneiltä vuosikymmeniltä. Heiltä voisi oppia myös elämänviisautta. Olen itse myös hyvin kiinnostunut bodyfitneksestä. Se on harrastus, johon liitetään usein negatiivisia ajatuksia esimerkiksi kiellettyjä aineita. Aihetta käsittelemällä voisin ehkä saada siitä esiin paljon positiivisia puolia ja muutenkin harrastusta tutummaksi laajemmalle yleisölle. En kuitenkaan löytänyt näistä aiheista sellaisia piirteitä, jotka olisivat minua tällä hetkellä innostaneet radiodokumentin tekoon. Bodyfitneksestä tein muutaman haastattelun ja kävin harrastukselle sopivassa ympäristössä tallentamassa äänimaisemaa mutta en löytänyt aiheeseen sopivaa näkökulmaa. Päätin jättää aiheen vielä hautumaan ja etsiä toista aihetta.

Silvennoisen (1992, 46) mukaan radiodokumentti voi kuvata jotain hetken pientä oivallusta, joka johti suureen; ihmisten tapaamista missä tahansa tai jotain, jolla on todustarvoa tästä ajasta ja tämän ajan ihmisistä, myös menneistä. Valitulle aiheelle tulee löytää mahdollisimman puhutteleva asu. Etsin sellaista oivallusta arkipäivän eri tilanteista. Saatoin esimerkiksi istua junassa ja miettiä minkälaisia erilaisia ihmisiä junassa istui. Uskon kohtaloon ja mietin, olisiko junassa sellaista henkilöä, joka jollain lailla voisi liittyä minun tai jonkun muun junassa istuvan kohtaloon. Voisiko sa-

massa vaunussa istua esimerkiksi tuleva aviomieheni? Mietin, mitä kaikkea he olivat elämänsä aikana kokeneet, mitä ajattelivat ja tekivät juuri junamatkan aikana, ja mikä heitä odotti perillä. Olisiko jollain samanlaisia kokemuksia elämästä kuin itselläni? Oivallusta ei tullut eikä aihe löytynyt sieltä. Jälkikäteen mietittynä, tein paljon havainnointia ja yritin löytää mielenkiintoista aihetta ympäristöstäni. Nyt vielä radiodokumentin teon jälkeenkin mietin usein, mistä kaikista aiheista voisi saada aikaan mielenkiintoisen radiodokumentin. Mietin, miten jonkin asian voisi esittää sellaisesta näkökulmasta, jota ei välttämättä tulla ajatelleeksi. Nykyään esimerkiksi parisuhteet tuntuvat kestävän lyhyemmän aikaa kuin ennen. Ihmiset rakastuvat nopeasti mutta rakkaus myös loppuu nopeasti. Lyhyitä parisuhteita ei välttämättä pidetä hyvänä asiana, vaan ihmisten ajatellaan nykyään luovuttavan helpommin kuin ennen. Aihetta voisi kuitenkin tarkastella positiivisesta näkökulmasta. Esimerkiksi siitä näkökulmasta, että on rikkaus tutustua uusiin ihmisiin, vaikka huomaakin että ne eivät toimi rakkaussuhteena. Lyhyt parisuhde saattaa luoda elinikäisen ystävyysuhteen.

Hain aihetta myös erilaisista äänistä. Arkipäivän ääniä kuullessani pysähdyin leikkimään ajatuksilla ja tunteilla, joita äänistä tuli mieleeni. Yritin miettiä erilaisia aiheita yhdistelemällä eri ääniä kokonaiseksi dokumentiksi. Esimerkiksi kaupan jonossa odottaessa ihmiset puhuvat paljon erilaisista asioista. Taustalla kuuluu kassakoneen piipitys, muovipussien rapina, kassalaatikon ja kolikoiden kilinä ja äänet, jotka syntyvät siitä, kun kassahihnalle nostetaan erilaisia tuotteita. Toiset saattavat pitää kaupan kassahenkilöä päivän ainoana sosiaalisena kontaktina ja toiset sitten taas ihmisenä, jolle purkaa päivän paha olo. On myös tutkittu, että ihmiset kuvittelevat jonottavansa kauemmin kuin oikeasti jonottavat. Jos vaikka radiodokumentissa kuvaisi ihmisten ajatuksia kassajonossa. Ne olisivat toki ajatuksia, joita ei oikeasti kukaan kassajonossa kuulisi mutta radiodokumentissa ne voisi luoda äänellisiksi. Tässä aiheessa ja äänimaailmassa olisi mielestäni jo radiodokumentin aineksia.

Oman ohjelman aihe tuli lähinnä äänimaailman ja henkilökohtaisten tunteiden kautta. Kun kävin Kirjurinluodossa useaan otteeseen, niin tarkkailin ihmisiä ja heidän reaktioitaan siellä. Olivatko he iloisia vai harmissaan siitä, että olivat juuri sillä hetkellä Kirjurinluodossa. Mietin myös minkälaisia tunteita Kirjurinluodossa olevat asiat voisivat ihmisissä herättää. Aina ei esimerkiksi aurinko paista, mutta silloin kun se pais-

taa, niin ihmiset ovat onnellisia siitä. Se näkyy ihmisistä, kun he ovat viettämässä aurinkoista päivää Kirjurinluodossa. Siinä siis aihe, Kirjurinluoto.

5.2 Aiheen jäsentely

Idean jälkeen muodostetaan tulkinta. Perustellun ja vakuuttavan aiheen pohjalle on tehtävä journalistista tiedonhankintaa eli etsittävä faktat. (Karisto ym. 1997, 43.) Aiheen keksittyäni, mietin mistä näkökulmasta tarkastelen aiheeni, ja mitä tiedän aiheesta. Hahmotin aiheita mielessäni sen hetkisillä tiedoillani. Tämän jälkeen mietin, mitä tietoja aiheeseen liittyen haluan syventää. Onko Kirjurinluodosta mahdollisesti olemassa tutkittua tietoa? Onko olemassa sellaisia asiantuntijoita, joilta haluan vahvistusta ennakkotietoihini? Kirjasin ylös aiheesta esiin tulevat kysymykset. Radiodokumentista puhuttaessa rinnalle otetaan käsite *document humain*, inhimillinen dokumentti. Inhimillinen dokumentti viittaa siihen, että tekijän persoonallinen ote on mukana radiodokumentissa. On hyväksyttävä siis myös totuudellinen lähestyminen ja subjektiivinen rehellisyys. (Salomaa 1989, 9.)

Kun aihe oli mietittynä, mietin seuraavaa askelta. En hetkeen tehnyt mitään tallennuksia, vaan kävin henkilökohtaisesti Kirjurinluodossa ja tutkin äänimaisemaa. Kiersin paikkaa useaan otteeseen, eri aikaan vuodesta ja vuorokaudesta. Tutkin Kirjurinluodon historiaa ja mietin myös sitä, miten merkittävä vuosi 2008 oli Kirjurinluodon kannalta. Vuonna 2008 Porin kaupunki vietti 450-vuotisjuhliaan ja Kirjurinluodolla järjestettiin paljon tapahtumia sen johdosta. Kirjurinluoto myös kehittyi hyvin paljon vuoden 2008 kesän aikana. Nuorten suuri juhannusfestivaali siirtyi Raumalta Poriin. Lisäksi Kirjurinluodon Delta Arenalla järjestettiin Porin kaupungin kunniaksi suuri ilmaiskonsertti ja Kirjurinluoto sai jälleen monen vuoden jälkeen kesäteatterin. Tietysti jokavuotinen Pori Jazz-festivaali järjestettiin myös Kirjurinluodon alueella. Edellä mainitut ovat kuitenkin isoja tapahtumia, jotka ovat hetken aikaa käynnissä. Halusin radiodokumentillani tuoda esille sitä osaa Kirjurinluodosta, joka on koko ajan olemassa. Esimerkiksi lenkipolut, luonto ja leikkipuistot eivät häviä sieltä missään vaiheessa minnekään. Ne ovat Kirjurinluodossa kaikkien käytettävissä ympäri vuoden. Jälkikäteen ajatellen voisi ehkä sanoa, että tein jo osittain mielessäni käsikirjoitusta radiodokumentilleni, kun rajasin siitä pois ääniä, jotka kuitenkin olennaisesti kuuluvat Kirjurinluotoon.

Tein radiodokumenttini porilaiselle kuuntelijalle. Jälkikäteen olen miettinyt, mitä ulkopaikkakuntalainen voisi saada irti tekemästani radiodokumentista. Jotta radiodokumenttini herättää hänessä muistoja paikasta, hänen pitää tuntea paikka. En usko, että sellainen henkilö, joka ei ole koskaan käynyt Kirjurinluodossa, saa juuri minäänlaista kuvaa paikasta radiodokumenttini kautta. Tämä on myös yksi näkökulma, jonka olisin voinut paremmin ottaa huomioon dokumenttia tehdessä. Minun olisi pitänyt miettiä, miten kuvailen paikkaa niin hyvin, että ihminen, joka ei ole koskaan siellä käynyt, saisi mahdollisimman tarkan kuvan paikasta ja se koskettaisi häntä. Aina ei kuitenkaan voi ajatella, että tekee radiodokumenttia suurelle yleisölle. Sen voi myös tehdä pienelle, tarkoin määritellylle ja halutulle kuuntelijaryhmälle.

5.3 Radiodokumentin äänet

Ensimmäiset, niin sanotut hiljaiset äänikuvat muokkautuvat tekijän ajatusmaailmassa havaintojen, paneutumisen ja kovan työn avulla. ”Kuuluvammat” äänet tulevat vasta sen jälkeen. (Silvennoinen 1977, 11.) Omaan radiodokumenttiini äänimaailma syntyi aiheen myötä. Havainnoinnin avulla etsin radiodokumenttiini erilaisia äänimaisemia.

Aiheen jäsentelyn jälkeen mietin varsinaisen radiodokumentin kulkua ja ääniä. Materiaalia keräsin yhteensä noin puolen vuoden ajan. Haastattelin omaan radiodokumenttiini kahta tuttavaani. Kyselin heidän muistojaan Kirjurinluodosta. Käytin heidän haastattelujaan ohjelmani runkona. Haastattelujen ympärille toin Kirjurinluodosta tallennettuja ääniä ja äänimaisemaa sekä valitsemaani musiikkia. Tallensin Kirjurinluodosta muun muassa veden ääntä, lintujen laulua sekä lasten leikkimistä eri paikoissa. Pidín tallennusvälinettä mukana ja kävelin puistoa ympäri monena päivänä. Tein myös paikan päällä haastatteluja ja niissä pyrin saamaan näkökulmia paikasta eri-ikäisiltä ihmisiltä. Nautin itse paikan rauhallisuudesta ja sen tarjoamasta luonnosta. Koin kuitenkin hyvin vaikeaksi kuvata niitä asioita pelkästään äänien kautta. Paljon helpompaa olisi kuvata kameralla luonnonpuistoa keskellä kesää, jolloin aurinko paistaa, on lämmintä ja luonto on vihreimmillään. Kun se kaikki pitää tuoda esiin pelkästään äänten avulla, niin pitää tehdä valikointia ja havainnoida mitkä ovat sellaisia asioita, jotka antavat sen vaikutelman kuuntelijalle, joka ei paikkaa näe.

Radiodokumenttini äänimaailmaa miettiessä, mietin myös mielessäni alustavaa käsikirjoitusta. Siihen hahmotin kohtauksia radiodokumentistani ja mietin, missä paikoissa haluan tehdä äänien tallennuksia. Mitkä äänet toisivat esiin asioita ja tunteita, joita haluan painottaa dokumentissani. Käsikirjoitus syntyi mielessäni. En kirjannut sitä ylös minnekään. Aluksi yritin, mutta en onnistunut siinä. Minun oli helpompaa ajatella radiodokumentti pääpiirteissään mielessäni ja pienet yksityiskohdat radiodokumenttiini syntyivät silloin, kun kuuntelin materiaalia läpi. Käsikirjoitus olisi kuitenkin ehkä auttanut minua paremmin kuvittelemaan ohjelman lopputuloksen. Sen avulla olisin vielä voinut tarkistaa ja mahdollisesti muuttaa käytettyjen elementtien järjestystä ennen lopullista editointia. Se olisi saattanut myös helpottaa hahmottamaan millä ajatuksella ja näkökulmalla ohjelmani alkaa, mitkä ovat esimerkiksi kohdat, jotka herättävät kuuntelijassa reaktioita ja mikä on ohjelman loppuhuipennus. Nyt jälkikäteen tarkasteltuna radiodokumentistani kuuluu se, miten eri elementit, esimerkiksi äänet ja musiikki on yhdistelty, mutta niiden yhteensopivuutta ei ole ajateltu loppuun asti.

Kariston ja Leppäsen (1997, 58) mukaan käsikirjoituksen ei tarvitse olla viimeiseen asti hiottu. Tärkeintä on, että radiodokumentin tekijä tuntee perusteellisesti ohjelman rakenteen. Käsikirjoitukseni ei ollut lopullinen missään vaiheessa. Se muuttui hyvin paljon radiodokumentin tekoaikana. Kun tein nauhoituksia lisää, sain radiodokumenttiini uusia näkökulmia. Pertti Pitkonen (henkilökohtainen tiedonanto 9.5.2007) kertoi radiodokumentilla olevan alku ja loppu, ja siinä välissä radiodokumentti menee temmossaan ylös ja alas. Radiodokumentissa myös rytmi tai ohjelman äänen voimakkuus saattaa yllättäen nousta. Tällöin nousee myös radiodokumentin mielenkiintoisuus. Samanlainen mielenkiinnon herätys voi olla täysin päinvastainen eli hiljaisuus. Kuuntelija pysähtyy odottamaan hiljaisuuden ajaksi, mitä on seuraavaksi odotettavissa. Mietin oman radiodokumenttini kohdalla, miten saisin kuuntelijan jälleen kiinnostumaan ohjelmastani, jos hänen mielenkiintonsa on jossain vaiheessa loppahtanut. Vertasin Helsingin juhlatiikkoja Porissa järjestettyyn ilmaiskonserttiin ja Rauman RMJ-juhlien siirtoa Poriin. Niihin liittyvän sarkasmin toivoin herättävän kuuntelijan. Haastattelemieni henkilöiden muistojen toivoin herättävän kuuntelijassa omia muistoja, jolloin hän mahdollisesti aktivoituisi itse pohtimaan ja ajattelemaan ohjelman edetessä.

5.4 Tekniikka radiodokumentissa

Kun olin mielestäni saanut tarpeeksi äänimateriaalia Kirjurinluodosta, ryhdyin editoimaan aineistoa. Editointiosuuden tein noin viikossa. Ensin kuuntelin aineistoa läpi, jotta tiesin mitä nauhoitukset kokonaisuudessaan sisälsivät. Käytössäni oli Satakunnan ammattikorkeakoulun kampusradio Koon tallennuslaite iRiver. Kun olin kuunnellut tallennettuja äänitiedostoja, niin huomasin miten häiritsevästi esimerkiksi tuuli otti mikrofoniin ja särki halutun äänen. Tuulen ääni häiritsi muuta äänimaailmaa, jota olisin halunnut nauhoituksellani tuoda esiin. Tämän vuoksi jätin ohjelmasani käyttämättä suuren osan haastatteluista, jotka olin tehnyt ulkona Kirjurinluodossa. Niistä ei saanut tuulen vuoksi selvää, mitä haastateltava sanoi. Käytin haastatteluista kuitenkin muutamia lyhyitä pätkiä ja se kuuluu radiodokumentistani. Käytössäni oleva nauhuri tallensi myös laitteen omaa niin sanottua käyntiääntä. Se kuului nauhoitusten läpi. En ole aikaisemmin havainnut samanlaista ongelmaa tehdessäni laitteella haastatteluja. Huomasin laitteen tekevän sitä, kun sillä tehtiin pidempi tallennus. Lyhyissä, muutaman minuutin tallennuksissa ongelmaa ei esiintynyt. Radiodokumentissa käyttämiäni omia kommentteja en muuttaisi mutta äänen käyttöä kyllä. Muuttaisin omaa artikulaatiotani, jos nyt tekisin radiodokumentin uudelleen. Olen korostanut yhdyssanojen keskiosaa vaikka äänenpainon pitäisi olla alussa tai lopussa. Se haittaa mielestäni puheen sujuvuutta. Mielestäni keskityin liikaa ja äänestä voi havaita tietynlaista näyttelemistä.

Kuuntelun jälkeen siirsin aineistot käytössäni olevaan ohjelmaan, jolla suoritin editoinnin. Tänä päivänä tarjolla on muutamia ohjelmia äänten käsittelyyn ja editointiin. Monet ohjelmat ovat maksullisia. Itse käytin editointiin internetistä ladattavaa ilmaisohjelmaa Audacityä. Nykypäivän monipuolinen tekniikka saattaa myös koitua ongelmaksi. Radiodokumentin tekijä äänittää itse tarvitsemansa aineiston radiodokumenttiin ja hän myös käsittelee sen. Radiodokumentin tekijän tulee siis osata myös tekniikka ja tämä oli yksi kompastuskivistäni.

Editointi on hyvin hidasta. Materiaali pitää kuunnella läpi ja valikoida tarkkaan, mitkä kohdat halutaan mukaan radiodokumenttiin. Ohjelmassa, jota käyttää äänimateriaalin käsittelyyn, on editoinnin jälkeen pieniä otoksia materiaalista ja niistä koostetaan yhtenäinen radiodokumentti. Osasia yhdisteltäessä pitää miettiä, miten ne mene-

vät radiodokumentissa peräkkäin, limittäin tai vaikka toistensa päällä. Radiodokumentin monitasoisuus voi syntyä myös ääniä yhdistelemällä. Tekemääni radiodokumenttiin käytin myös musiikkia (LIITE 2). Mielestäni se kuuluu isona osana Kirjurinluotoon. Jos nyt tekisin radiodokumenttiini muutoksia, vähentäisin ja tekisin osittain toisenlaisia musiikkivalintoja. Muokkaisin myös osan käytetyistä äänistä toisenlaisen tarkoituksen yhteyteen.

Halusin radiodokumenttini alun olevan sellainen, että kuuntelija ei heti tiedä mitä aihetta se käsittelee. Halusin tuoda esiin isoja asioita Porista, kuten Yyterin ja Pori Jazz-festivaalit. Niistä siirryttiin varsinaiseen aiheeseen, eli Kirjurinluotoon, mitä voidaan pitää yhtenä tunnettuna paikkana Porissa. Siellä on tarjolla lapsiperheille paljon monipuolisemmin kaikkea, toisin kuin esimerkiksi Yyterissä. Siellä järjestetään kansainvälisestikin tunnettu festivaali Pori Jazz. Kirjurinluoto ei kuitenkaan varmasti ole ulkopaikkakuntalaisille se ensimmäinen asia, joka tulee mieleen kun puhutaan Porista. Halusin painottaa sitä radiodokumentissani. Radiodokumentti etenee haastateltavien muistojen mukana heidän lapsuudestaan vanhemmuuteen. Haastateltavien muistojen ohella, ohjelma esittelee Kirjurinluodon tarjontaa ja tapahtumia. Lopussa toivon, että kuuntelija pohtisi omia muistojaan ja toteaisi vaikka, että ei ole edes tullut ajatelleeksi miten monipuolinen paikka Kirjurinluoto on. Toivon myös, että radiodokumenttini nostaisi ihmisten arvostusta luonnonpuistoa kohtaan.

5.5 Palautteen käsittely

Mielestäni radiodokumentti täytti sille asetetut odotukset. Se sisältää dokumentaarista aineistoa ja on monitasoinen. Se on pituudeltaan sellainen, että kuuntelija jaksaa olla sen äärellä. Myös saamani palaute radiodokumentista kertoo, että se herättää jonkinlaisia tunteita. Siihen radiodokumentilla kuitenkin pyritään; herättämään tunteita ja ajatuksia. Radiodokumentissani on kuitenkin jälkikäteen tarkasteltuna paljon virheitä. Nauhoituksissa on ylimääräisiä, sinne kuulumattomia ääniä ja editointi ei ole pehmeää ja sujuvaa. Osan virheistä saisi dokumentista pois useaan kertaan kuuntelemalla ja uudelleen materiaalia yhdistelemällä. Nyt editointijälki on myöhemmin kuunneltuna karkeaa, hyppivää ja liian selvää. Haluaisin, että siirryttäessä elementistä toiseen, sitä ei välttämättä huomaisi. Toisaalta materiaalia pitäisi myös olla paljon enemmän käytettävissä ja sen tulisi olla monipuolisempaa ja niin sanotusti puhtaam-

paa eli ilman laitteista itsestään tulevia ääniä. Osa musiikkivalinnoista ei myöskään osunut kohdalleen radiodokumentin aiheen kanssa. Sitä on mielestäni liikaa ja se ei luo ohjelmaan haluttua syvyyttä ja herkkyyttä. Musiikkia on nostettu liiaksi esiin, vaikka sen pitäisi olla melko huomaamatonta ja vain täydentää tunnelmaa. Uskon kuitenkin, että osa radiodokumentissani käyttämästä musiikista luo kuuntelijalle muistoja joko Kirjurinluodosta tai sitten jostain muusta ajasta tai paikasta. Myöhemmin mieleeni tuli myös paljon ääniä, joita olisin voinut radiodokumenttiini kerätä. Esimerkiksi kirjurinluodossa asuvien eläinten ääniä sekä pyöräilijöiden ja sauvakävelijöiden tuottamia ääniä. Radiodokumentin tekeminen ei ollut helppoa eikä se olisi vielääkään. Pidän radiodokumenttia haastavana ohjelmamuotona, jota haluan vielä tulevaisuudessa kokeilla. Minulla on nyt tutkimukseni teon jälkeen tietoa radiodokumentista ja olen käyttänyt radiodokumenttiin tarvittavia välineitä. Tietoa ja taitoa on tästä eteenpäin helpompi lähteä kehittämään.

Jälkeenpäin annoin molemmille haastateltavilleni valmiin radiodokumentin kuunneltavaksi ja pyysin palautetta. Uskon, että he pitivät radiodokumenttia tiedostamattaan itselleen hyvin tärkeänä, koska he ovat mukana siinä. Radiodokumentti koskettaa heitä ja kuvastaa heidän muistojaan. Toinen heistä tunsu radiodokumentin hyvin läheiseksi itselleen ja koki voimakkaita tunteita kuunnellessaan sitä. Hän kertoi, että oli aluksi kyseenalaistanut pelkät naisäänät ohjelmassani. Hän koki, että se toi ohjelmaan pelkästään naisnäkökulman ja mietti, olisiko ohjelmaan tarvittu myös miesääntä. Hän kuitenkin totesi, ettei pienen pohdinnan jälkeen kaivannut sitä.

Toinen haastateltavistani piti radiodokumenttiani viihdyttävänä, mutta ei kokenut yhtä voimakkaita tunteita kuin toinen. Kun kysyin, mitä hän muistaa radiodokumenttiani, niin hän sanoi sen käsittelevän Kirjurinluodon historiaa ja nykyaikaa, mutta olisi ehkä halunnut tietoa tulevaisuudesta. Hän kuitenkin totesi, että ehkä sitä on vaikea ennustaa. Hän olisi halunnut mukaan lisää asioita Kirjurinluodon historiasta, mutta totesi ettei kaikkea voinut käsitellä. Hän luonnehti, että radiodokumenttini ei ole millään lailla Kirjurinluotoa väheksyvä eikä hänelle tullut sellaista kuvaa, että ohjelmaa olisi liikaa yritetty tehdä. Hän kiinnitti huomiota käyttämäni lapsen itkuun. Hän mietti sen tarkoitusta ohjelmassa. Kerroin hänelle, että halusin sillä kuvata sitä, miten paljon lapset viihtyvät siellä ja kuinka kova paikka se usein lapselle on kun sieltä pitää lähteä pois. Hänen mielestään se oli dokumentissani sellainen kohta,

joka kesti liian pitkään. Hän olisi itkun lomasta halunnut kuulla esimerkiksi lapsen laushtavan: ”äiti, haluan vielä kerran laskea”. Hänen mielestään se olisi tuonut paremmin esille sen, että lasta oltiin viemässä pois leikkipuistosta. Hän kyseenalaisti käyttämäni jazz-tyylisen musiikin. Hänen mielestään käyttämäni musiikki oli liian uutta. Hän olisi kaivannut sen tilalle jotain vanhempaa jazz-musiikkia tai esimerkiksi musiikkia Ted Cursonilta. Curson on kuitenkin vakiintunut vieras Pori Jazzeilla ja hänen keikkansa ovat aina loppuunmyytyjä. Hänen mielestään se olisi kuvastanut paremmin tunnettua kesän festivaalia. Hän kertoi, että hänelle tuli ohjelman jälkeen nostalginen olo sekä hän tuli hyvälle tuulelle. Hänen miehensä kuunteli myös radiodokumenttini ja antoi palautetta lapsen itkusta. Se kesti hänenkin mielestään häiritsevän kauan. Hänen miehensä muisteli, että on olemassa laulu, joka liittyy Kokemäenjokeen. Sitä olisi voinut käyttää radiodokumentissa ja sillä tuoda esille sitä, missä paikka sijaitsee. Hänen miehensä mielestä Kirjurinluoto puistomaisena alueena ei tule esille radiodokumentistani.

Olen antanut muutaman ystäväni, jotka eivät ole olleet mukana radiodokumentin teossa, kuunnella tekemäni radiodokumentti. Pyysin heitä antamaan palautetta dokumentista. Sain heiltä palautetta, että radiodokumentti oli viihdyttävä ja sitä jaksoi kuunnella. Palaute on mielestäni kuitenkin puolueellista, koska he tuntevat tekijän. Tilanteet, joissa radiodokumenttia kuunneltiin, oli rauhoitettu muulta tekemiseltä. Täysin ulkopuolinen antaisi ehkä radiodokumentistani objektiivisempaa palautetta ja myös kuuntelutilanne voisi olla lähempänä todellista kuulemistapahtumaa.

Sain editoinnista palautetta toiselta ohjaavalta opettajaltani. Hänen mielestään minun olisi pitänyt panostaa editointiin enemmän. Olen jonkin verran käyttänyt eri editointiohjelmaa mutta tiedän, että niissä on paljon sellaisia ominaisuuksia, joista en tiedä enkä osaisi niitä edes käyttää. Halusin kuitenkin tehdä myös teknillisen osuuden itse. Eri editointiohjelmaa käyttäessäni olen huomannut, että ne ovat hyvin samankaltaisia, mutta vaativat opettelua. Käyttämäni editointiohjelma ei aina toiminut kuten halusin. Ohjelma saattoi tehdä radiodokumenttiini ääniä, jotka eivät siihen kuuluneet. Ohjelma saattoi myös sulkeutua itsestään hetken sitä käytettyäni. Oma tietokoneeni ei ole teholtaan kovin hyvä ja isojen äänitiedostojen käsittely oli hyvin hidasta. Nämä muutamat asiat vaikuttivat siihen, että yritin tehdä editoinnin mahdollisimman nopeasti, jotta en menettäisi sitä ohjelman toimimattomuuden vuoksi. Olisin voinut tehdä ra-

diodokumenttini editoinnin myös koulussa, jossa olisi ollut käytössä ammattimaisempi äänenkäsittelyohjelma. Minulla ei kuitenkaan aikataulullisesti ollut aikaa siirtyä töiden jälkeen kouluun tekemään ohjelman editointia. Olisi ollut myös hankalaa ja aikaa vievää siirrellä isoja äänitiedostoja omalta koneeltani koulun koneelle. Omaa radiodokumenttiani tehdessä, mietin myös, että työpaikallani paikallisradiossa ei ole tekniikan puolesta helppo tehdä dokumentin kaltaisia ohjelmia. Siellä ei ole jokaisen käytössä siihen vaadittavaa tietokoneohjelmistoa. Ainoa ohjelmisto on mainostuotannon käytössä ja sitä käyttää yksi ihminen. Tietokone, jossa ohjelmisto on asennettuna, vapautuu vasta kun mainostuotanto lopettaa työskentelyn. En olisi täten editoinnissa pystynyt hyödyntämään työpaikkaanikaan.

Toinen ohjaavista opettajistani kommentoi radiodokumenttiani seuraavanlaisesti:

- haastatteluissa parempi laatu kuin tekijän omassa puheessa
- kappaleiden paikoin liian jyrkät fadet
- kappalevalinta – miksi yleensä noin pitkiä musiikkinäytteitä
- mikrofoniröpinä ja tuuläänet häiritsivät
- osissa haastatteluja musiikki alla, osassa ei – miksi?
- jos kappale loppuu haastattelun ”alla”, niin olisi syytä jatkaa toisella
- ellei, niin musiikkikappale pitää lopettaa ennen haastattelun alkua
- dokkari voisi loppua puheeseen tai kappaleen normaaliin loppuun, mutta ei feidattuun musiikkikappale
- ei tullut dokumentin otsikon mukaista Kirjurinluotofiilistä mikä mielestäni olisi pitänyt tulla

Osa palautteesta on sellaista, jota käsittelin jo, kun käsittelin mitä kaikkia ongelmia eteeni tuli tallennus- ja editointivaiheessa. Omat puheosuuteni tallensin laitteeseen kiinnitettävällä mikrofonilla, kun taas haastattelut tein laitteen sisäisellä mikrofonilla. Tästä varmasti johtuu äänten erilainen laatu. Laitteen sisäinen mikrofoni oli herkempi ja tarkempi. Sen vuoksi myös tuuli ja muut häiritsevät äänet tallentuivat haastatteluihin. On totta, että radiodokumentin lopussa käytetty kappale on feidattu käsin. Siinä olisi voinut käyttää kappaleen luonnollista loppua. Tätä en tullut ajatelleeksi radiodokumenttia tehdessäni.

Nyt kun olen tehnyt radiodokumentin, niin tiedän, miten vaikea ohjelmamuoto se on. Se haastaa tekijänsä monessa kohtaa ja vaatii tekijältään monipuolisuutta. Ohjelman-
teon jälkeen tiedän myös mitä dokumentaarisuus radiodokumentissa merkitsee. Us-
kon, että nyt osaisin tarkastella asioita enemmän ja pidemmän aikaa ennen kuin toi-
min. Mieltäisin tarkemmin ennen kuin tekisin äänityksiä ja kokeilisin tekniikkaa en-
nen varsinaista käyttöä. Nyt vaatisin itseltäni enemmän aikaa editointiin ja elementti-
en yhteen sovittamiseen. Nyt uskon, että pystyisin luomaan radiodokumenttiin kriitti-
semmän näkökannan siihen käytettävän materiaalin osalta. Eri elementtejä on helppo
yhdistellä siihen tarkoitettuun tietokoneohjelmistolla. Niiden yhdisteleminen taidok-
kaasti vaatii mielestäni hyvin paljon kokemusta tekniikan osalta. Nyt osaisin vaatia
enemmän myös tekniikalta. En käyttäisi editointiin huonoa ohjelmaa vaan monipuo-
lista ja luotettavampaa ohjelmaa.

6 RADIODOKUMENTIN TEKIJÄNOIKEUDET

Radiodokumentti on teos ja kun teos tehdään, syntyy tekijänoikeus. Tekijänoikeudel-
liseksi teokseksi määritellään luova ja omaperäinen tekijänsä luomistyön tulos. (Ku-
jala ym. 1998, 152.) Teoksen syntymisen myötä syntyvä tekijänoikeus on immateri-
aali oikeus. Sitä ei tarvitse erikseen hakea tai rekisteröidä, vaan suoja alkaa automaati-
sesti, kun teos on tehty. (Suojanen 2002, 272.) Teoksen sisältämät ideat, mielipiteet,
asiatiedot ja tyylikeinot ovat yhteistä omaisuutta. Niillä ei ole tekijänoikeutta. Hyvää
journalistista tapaa kuitenkin noudatetaan, kun lähde mainitaan sitä lainattaessa. (Ku-
jala ym. 1998, 152.) Tekijänoikeudellisesti suojattuja eivät kuitenkaan ole lait ja ase-
tukset sekä viranomaisen tai muun julkisen elimen lausunnot ja päätökset (Suojanen
2002, 272).

Tekijänoikeudet voidaan määrittellä tunnustukseksi sekä korvaukseksi tehdystä työs-
tä. Luomistyön tulos ylittää teoskynnyksen ja tekijänoikeussuojan, kun tekijä on luo-
nut riittävän omaperäisen teoksen ja se erottuu riittävästi muista vastaavista teoksista.
Myös huono teos saa tekijänoikeudet. Teoksen työnlaatu ei vaikuta tekijänoikeuteen.
Helposti syntynyt juttu on tekijänoikeudellisesti yhtä suojattu kuin vaativakin. (Kuja-

la ym. 1998, 154–155.) Tekijänoikeussuoja-aika teoksilla on tekijän elinikä ja tämän lisäksi 70 vuotta tekijän kuolinvuoden päättymisestä. Tämä tekijänoikeussuoja-aika on määritelty Euroopan Talousalueelta (ETA) peräisin olevalle teokselle. Äänentuottajien oikeus äänitteisiin ja lähettäjäyhtiöiden oikeudet radiolähetyksiin ovat voimassa 50 vuotta sen vuoden päättymisestä, jolloin taltiointi ja lähettäminen tapahtui. Henkinen omaisuus periytyy perillisille tekijän kuoltua samalla tavalla kuin aineellisenkin omaisuus. (Kujala ym. 1998, 156.)

Tutkimukseni toiminnallisessa osassa tehty radiodokumentti on kuulon perusteella aistittava teos, mikä sisältää usein paljon erilaisia ääniä. Dokumentissa käytetyt äänet voivat olla Teosto-vapaita, jolloin niiden käyttämiseen ei tarvita kolmannen osapuolen lupaa, tai sitten ääniä, joiden tekijänoikeuksista tulee sopia erikseen. Teostovapaat äänet voivat tulla esimerkiksi luonnosta, ihmisistä tai soida taustalla. Juha Kallaranta Kopiosto ry:stä (henkilökohtainen tiedonanto 20.8.2007) kehottaa aina tekemään sopimuksen henkilön kanssa, jonka ääntä radiodokumentissa käytetään. Sopimus voi olla suullinen, mutta kirjallista suositellaan. Sopimukseen tulee kirjata kaikki, missä ääntä tullaan käyttämään. Henkilön, jonka ääntä radiodokumentissa käytetään, tulee tietää esitetäänkö radiodokumenttia mahdollisesti myös julkisesti, esimerkiksi radiossa tai internetissä. Tutkimukseni liitteenä (LIITE 1) on sopimus, jonka olen tehnyt haastattelemieni henkilöiden kanssa. Henkilöhaastattelun taustalla kuuluva musiikki on yleensä Teosto-vapaata, jos se on toisarvoisessa asemassa kokonaisuuden kannalta. Toisarvoisessa asemassa on myös haastattelun taustalla kuuluva puheensorina. Jos keskustelusta saa selkeästi selvää, tulee äänien käyttämistä radiodokumentissa miettiä.

6.1 Moraaliset oikeudet

Teoksen tekijän moraalisiin oikeuksiin kuuluvat isyysoikeus ja respecti- eli kunnioittamisoikeus. Taloudellisen oikeuden lisäksi tekijällä on teokseensa moraalinen oikeus tulla tunnustetuksi ja arvostetuksi.

Isyysoikeus koskee tekijän nimen ilmoittamista. Nimi on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teosta käytetään, esimerkiksi, kun teos kopioidaan tai esitetään julkisesti. Tarkkoja sääntöjä siitä, missä ja miten nimi ilmoitetaan, ei ole. (Kopiosto

2008.) Nimi tulee liittää siihen yhteyteen, mihin se kulloinkin luontevasti kuuluu. Esimerkiksi hyvän tavan mukaisena pidetään, että ajankohtaisjutun tekijän nimi mainitaan, kun juttu lähetetään. (Kujala ym. 1998, 154.)

Myöskään kunnioittamisoikeutta eli respektioikeutta ei saa sopimuksella kokonaan luovuttaa. Tekijällä on teoksen luojana oikeus saada ansaitsemaansa arvostusta ja tätä kutsutaan respektio-oikeudeksi. Laki kieltää esimerkiksi teoksen muuttamista tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa loukkaavalla tavalla. (Suojanen 2002, 273.) Loukkaavuutta arvioidaan puolueetonta mittapuuta käyttäen. Jossain määrin tulee ottaa huomioon myös tekijän subjektiivinen käsitys asiasta. (J. Kallaranta, henkilökohtainen tiedonanto 20.8.2007.)

Radiodokumentissani haastatteleman henkilö voi luovuttaa tekijänoikeuksiaan vapaasti käyttöni. Moraalisia oikeuksiaan hän ei kuitenkaan voi kokonaan luovuttaa, vaan hänellä on oikeus saada nimensä mainitaksi radiodokumenttia esitettäessä. Hän on kuitenkin antamallaan haastattelulla myös teokseni tekijä.

6.2 Tekijänoikeudet internetissä

Digitaaliseksi teokseksi voidaan luokitella radiodokumentin laittaminen internetiin. Digitaalisen teoksen kopioinnista tulee tällä hetkellä kysyä suoraan teosten tekijöiltä ja kustantajilta. Kopioston luvat eivät tällä hetkellä kata digitaalista kopiointia. Yksityiseen, perhepiirissä tapahtuvaan käyttöön saa ottaa teoksista kopioita. (Kopiosto 2008).

Jos radiodokumentti sisältää musiikkia ja se laitetaan internetiin, se on julkista esittämistä. Myös perhepiirissä esitetty, musiikkia sisältävän radiodokumentin esittäminen on julkista esittämistä. Esittämiseen pitää silloin kysyä lupa ja maksaa määrätyt tekijänoikeusmaksut. Jos radiodokumentissa oleva musiikintekijä kuuluu Teostoon, tulee musiikin esittämiseen pyytää lupa Teosto ry:ltä. Musiikin tekijältä itseltään on pyydettävä lupa esittämiseen siinä tapauksessa, että tekijä ei kuulu Teostoon eikä vastaavaan ulkomaiseen tekijänoikeusjärjestöön. (Teosto ry 2008.)

6.3 Radiodokumentin muut tekijänoikeudet

Jos radiodokumentissa käytetään äänikirjaston ääniä, niistä ei tarvitse erikseen maksaa tekijänoikeusmaksuja. Käyttörajoitukset on selvitetty äänikirjaston ostosopimuksesta. Kun äänikirjasto on hankittu ja siitä on maksettu tietty korvaus, ovat äänikirjaston äänet ostajan vapaassa käytössä. Usein äänikirjaston äänet ovat normaalin elämän ääniä, esimerkiksi jalkojen töminä. Sitä ääntä ei omista kukaan eikä siitä tällöin tarvitse maksaa tekijänoikeusmaksua kenellekään. Äänikirjaston rahallinen arvo koostuu lähinnä tekijäkustannuksista. Äänikirjaston tekijä on nauhoittanut, muokannut ja tuottanut äänikirjaston.

Jos radiodokumentissa esiintyvien henkilöiden taustalla kuuluu muiden ihmisten ääniä, heidän lupaansa ei tarvita niiden käyttämiseen radiodokumentissa. Tämä siksi, että ne ovat toisarvoisessa asemassa kokonaisuuden kannalta. Poikkeuksen tekee se, jos taustalla kuuluvasta keskustelusta saa selvää. Tällöin pitää uudelleen arvioida tekijänoikeudellisia kysymyksiä, eli tulisiko heiltä kysyä lupa äänen käyttämiseen radiodokumentissa. Jos tekee henkilöhaastattelun esimerkiksi kahvilassa, missä soi taustalla musiikki, ei sen käyttämiseen tarvita erillistä lupaa. Kahvila on jo maksanut taustalla soitetavasta musiikista tekijänoikeusmaksut ja musiikki on toisarvoisessa asemassa radiodokumentissa. Jos taas käytetään musiikkia suoraan levyltä, pitää ottaa selvää tekijänoikeuksista. (Kopioisto. 2007.)

7 TULOSTEN TARKASTELU

Tutkimukseni kirjallisessa osassa on pystytty löytämään vastaukset kaikkiin tutkimukselle asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Tutkimukseni selvitti, mikä radiodokumentti on, mitä sanalla tarkoitetaan ja miten se määritellään. Määrittelyssä onnistuttiin mielestäni hyvin. Radiodokumentti on ohjelmamuoto, joka kuvaa jotain aihetta tästä todellisuudesta. Sen tulisi herättää kuuntelijoissa ajatuksia ja tarjota aineksia, joista kuuntelija voi luoda oman totuutensa aiheesta. Radiodokumentin ja featuren välillä ei ole suuria eroja eikä niille ole olemassa tarkkoja määrittelyksiä. Ne voidaan oikeastaan erottaa vain tekotavoiltaan. Ohjelman teon kannalta ei ole tärkeää, että

keskitytään siihen, kumpaa ohjelmamuotoa ollaan tekemässä. Tärkeintä on tuottaa ohjelmaa, jonka sisältö täyttää dokumenttiohjelman piirteet eli se on todellisuutta käsittelevä ja käyttää mahdollisimman hyvin radion ilmaisukeinoja hyväkseen.

Radiodokumentti on muokkautunut 1920-luvun selostuksista ja se on ohjelmamuotona vakiinnuttanut paikkansa Ylen ohjelmistossa. Muut radiokanavat eivät ole ohjelmistoissaan juuri dokumenttia käyttäneet, eivätkä todennäköisesti tule niiden määrää tulevaisuudessa lisäämään. Ylellä radiodokumenttien tuotanto jatkuu, mutta ne eivät tule todennäköisesti määrällisesti kasvamaan. Internet on jo nyt todistanut mahdollisuutensa radiodokumenttien lähetyksen uutena kanavana. Ylen internet-sivuilta on mahdollisuus tutustua dokumenttiohjelmiin ilman, että kuuntelijan pitäisi olla radiovastaanottimen äärellä ohjelmaa lähetettäessä. Uusi lähetyiskanava asettaa haasteita radiodokumentin kehittymiselle, mutta myös tekijänoikeuksille. Nämä molemmat tulevat varmasti vielä muutamien vuosien aikana muuttumaan, mutta on vaikea enustaa, mihin suuntaan.

Tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli pyrkiä käsittelemään vain radiodokumenttia, ei kaikkia radioissa esitettyjä ohjelmamuotoja. Mielestäni tutkimuksen käsittelemän aiheen rajauksessa onnistuttiin. Tutkimuksessa käsiteltiin muutamia radiodokumenttia selventäviä aiheita. Niitä olivat radio ja feature. Ne eivät kuitenkaan vieneet tutkimusta pois varsinaisesta aiheesta. Tutkimukseni selvitti radiodokumentin asemaa radioiden ohjelmatarjonnassa. Tutkimuksessani käytiin läpi sen historiaa tähän päivään asti. Historia ja ohjelman muokkautuminen nykymuotoonsa on ollut kiinnostava, mutta myös tulevaisuus on hyvin kiinnostavaa. Tutkimukseni tekovaiheessa internet eli murroskauttaan yhtenä radiodokumentin jakelukanavana. Internetin tekijänoikeudet ovat vielä muokkautumassa ja sitä, miten ne vaikuttavat radiodokumentin jakeluun, ei vielä pystytä arvioimaan. Internet mahdollistaa kuitenkin radiodokumenttien määrällisen lisääntymisen tulevaisuudessa. Radiokanavia on jo nyt mahdollista kuulla internetin välityksellä ja siihen pyritään myös radiodokumenttien kohdalla.

Tutkimuksessani olen käynyt läpi radiodokumenttiin eli teokseen liittyvät tekijänoikeudet, jotka sille tällä hetkellä on asetettu. Oman radiodokumenttini kohdalla tekijänoikeudellisia sopimuksia tein vain haastateltavieni henkilöiden kanssa. He allekirjoittivat suostumuksen, jossa luovuttavat minulle kaikki oikeudet äänensä käyttöön.

Moraalisia oikeuksiaan he eivät sopimuksella kuitenkaan voi luovuttaa. Tutkimuksen toiminnallisena osuutena tehtyä radiodokumenttia ei tulla esittämään missään julkisesti, vaan se jää ainoastaan minun käyttööni.

Tutkimusmenetelmä oli mielestäni valittu oikein. Tutkimuksen kirjalliseen osuuteen saatiin juuri sitä syvyyttä, jota haluttiinkin. Tämän kaltaista syvyyttä ei olisi saatu jotain muuta tutkimusmenetelmää käyttämällä. Syvyyttä tutkimukseni teoriaosuuteen toivat myös asiantuntijoiden haastattelut.

Kirjallinen osuus tutkimuksestani tukee tutkimuksen toiminnallista osuutta. Tutkimuksen alussa oli vaikeuksia aloittaa toiminnallista osuutta, koska radiodokumentin aihe ei ollut vielä selkiytynyt. Kirjallinen osuus oli osittain valmis, kun aloitin radiodokumentin teon. Toiminnallisen osuuden jälkeen pohdin sitä, mitä olen radiodokumentin tekemisestä oppinut. Tulin siihen tulokseen, että tutkimukseni teon aikana opin kuulemaan elämää eri tavalla kuin aikaisemmin. Opin myös, miten radiodokumentti tehdään ja miten paljon erilaisia tekovaiheita siihen liittyy. Nyt ymmärrän hyvin, miksi esimerkiksi paikallisradioilla ei ole mahdollisuuksia tuottaa radiodokumentin kaltaista ohjelmaa. Tällä hetkellä koen, että haluan vielä jossain vaiheessa tulevaisuutta hyödyntää oppimaani. Haluan vielä kokeilla radiodokumentin tekoa. Tutkimukseni toiminnallisen osuuden tekeminen oli opettavaista niin dramaturgian kuin tekniikankin osalta. Radiodokumentti oli osittain sellainen, kuin halusinkin, mutta jälkikäteen kuunneltuani olisin tehnyt osan toisin. Kokemuksena sen tekeminen oli kuitenkin hyvin opettavaista.

Tutkimuksen alussa oli tiedossa, että tutkimuksesta on hyötyä ainakin tutkijalle itselleen. Tutkimuksen edetessä sen merkittävyys kasvoi, sillä havainnointi teoriaosuuden ja toiminnallisen välisistä yhtäläisyyksistä ja eroavaisuuksista hahmottui paremmin. Tutkimuksesta on varmasti hyötyä radiodokumentista ja radioalasta kiinnostuneille. Radiodokumentin teko on erittäin haastavaa tekijälleen ja tavoitteena on myös haastaa kuulija. Toivon, että tutkimukseni auttaa ohjelman teossa.

LÄHTEET

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 1997. Tutki ja Kirjoita. Vantaa. Tummavuoren kirjapaino Oy.

Huovinen, T. 2003. Radiotoimittajan työ sekä radiodokumentti Maestro – Juice Leskinen. Pori. Satakunnan ammattikorkeakoulu.

Kallaranta, J. 2007. Tarkastaja, Kopiosto. Helsinki. Puhelinhaastattelu 20.8.2007. Haastattelijana Satu Saarivuori. Haastattelun muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Karisto, H. 2008. Radiodokumenteista vastaava tuottaja, Yle. Helsinki. Puhelinhaastattelu 1.4.2008. Haastattelijana Satu Saarivuori. Haastattelu ja muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Karisto, H. & Leppänen, A. 1997. Todellisia tarinoita – Radiodokumentin tekeminen. Helsinki. Oy Edita Ab.

Kasurinen, U. 2005. Radiodokumentti, katoava kulttuurimuoto?: radiodokumentin esityspaikat ja niihin vaikuttavat tekijät vuodesta 1985. Oulu. Oulun seudun ammattikorkeakoulu.

Keränen, A. 2007. Radiodokumentin, featuren ja radion asiaohjelman erot. Oulu. Oulun seudun ammattikorkeakoulu.

Kopiosto. 2008. Julkaisujen digitaalinen käyttö. [verkkosivut], [viitattu 19.10.2008]. Saatavissa:

http://www.kopiosto.fi/kopiosto/teosten_kayttoluvat/julkaisujen_digitaalinen_kaytt/fi_FI/julkaisujen_digitaalinen_kaytto/

Kopiosto. 2008. Tekijänoikeudellisen suoja sisältö. [verkkosivut], [viitattu 19.10.2008]. Saatavissa:

http://www.kopiosto.fi/kopiosto/tietoa_tekijanoikeudesta/tekijanoikeuden_abc/fi_FI/suojan_sisalto/

Kopiosto. 2008. Tekijänoikeuksista sopiminen. [verkkosivut], [viitattu 19.10.2008]. Saatavissa:

http://www.kopiosto.fi/kopiosto/tietoa_tekijanoikeudesta/tekijanoikeuden_abc/fi_FI/tekijanoikeuksista_sopiminen/

Korhonen, R. 2007. Internet-tuottaja. Yle. Helsinki. Puhelinhaastattelu 4.4.2007. Haastattelijana Satu Saarivuori. Haastattelu ja muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Kujala, T., Lahti, J. & Tamminen, H. 1998. Radiotyön perusteet. Tampere. TammerPaino Oy.

Lamminen, A. 2008. Radio Kotvanen paikallisradioksi. Pori. Satakunnan ammattikorkeakoulu.

Olkkonen, V. 2004. Telakka: huomioita radiodokumentista. Helsinki. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia.

O'Rourke, P. 2006. Radio Kotvasen kehittämissuunnitelma. Pori. Satakunnan ammattikorkeakoulu.

Pitkonen, P. 2007. Toimittaja, Yle Satakunta. Haastattelu 9.5.2007. Haastattelijana Satu Saarivuori. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Saine, T. 2008. Toimituspäällikkö, Teljän Mediat Oy. Haastattelu 1.10.2007. Haastattelijana Satu Saarivuori. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Salomaa, P. 1989. Dokumentaarinen radioilmaisu. Helsinki. Hakapaino Oy.

Silvennoinen, M. 1977. Punainen valo palaa. Helsinki. Kirjayhtymä.

Silvennoinen, M. 1992. Ole kuulolla – avaimia radiotoimittajan työhön. Helsinki. Yliopistopaino.

Silvennoinen, M. 1993. Radiodokumentti – faktaa vai fiktiota. Helsinki. Yliopistopaino.

Suojanen, K. 2002. Opi oikeutta – tradenomin käsikirja. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Teosto ry. 2008. Milloin tarvitset luvan?. [verkkosivut] [viitattu 19.10.2008] Saatavissa: http://www.teosto.fi/fi/milloin_tarvitset_luvan.html

Vahtokari, R. 1981. Uuden radiodokumentin pyrkimys on tuottaa kuulon maisema. Suomen Kuvalehti (47), 84-85.

Viljakainen, J. 2004. Radiomonopolista kanavatulvaan. Helsinki. Edita Prima Oy.

Vilkkä, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki. Tammi.

TEKIJÄNOIKEUSSOPIMUS

Satu Saarivuori on nauhoittanut ääntäni ja annan hänelle täydet valtuudet sen käyttöön radiodokumentissa. Olen tietoinen siitä, että radiodokumenttia tullaan mahdollisesti esittämään julkisesti yleisölle esim. internetissä, yleisötilaisuudessa tai radiossa. Minulle kuuluvin moraalisiin oikeuksiin nimeni mainitaan radiodokumentin kirjallisessa osuudessa, mikäli vain itse sitä haluan.

Paikka ja aika

Radiodokumentin tekijän allekirjoitus

Dokumentin äänen allekirjoitus

LIITE 2

Radiodokumentissani haastattelin Katri Henriksson-Männistöä sekä Kristiina Humisto. Tekemässäni radiodokumentissa käytettiin muutamia musiikkikappaleita. Osa levyistä löytyy kampusradio Radio Koo:sta ja osa levyistä on omiani.

Radiodokumentissa käytetty musiikki:

Hurmio – Väreilyä

Hurmio – Kitara soi, ISRC FI-HUR-99-00014

TWANGCD0131

Suomirokkia 5 – 40 kaikkien aikojen suomirock-klassikkoa

Aknestik – Suomirokkia

6417459123725

The Roots – Game Theory

The Roots feat. Maimouna Youssef – Don't Feel Right

00602517001268

Santana – Ultimate Santana

Santana feat. The Product G&B – Maria Maria

88697155022

Yö – Kymmenes kevät

Yö – Vien sut kesään, ISRC: FIUNP9301202

POK OCD 143